

SOCIETATEA DE MÂINE

Tăetori de lemn

N. Brana

CUPRINSUL:

Ion Clopoțel	
Traian Herseni	
N. Ghilea	
N. Tatu	
Dr. A. Păcurariu	
Const. Sudeșeanu	
Ion Checea	
Ion Clopoțel	
Horia Trandafir	
* * *	
Virgil Birou	
I. V. Tarșia	
N. Bagdasar	
T. L. R.	
Ion Tomuța	
Ciprian Doicescu	
Codin Lăzărescu	
C. S. Andorco	
Ana Voileanu-Nicoară	
Corneliu Albu	
I. M.	
Victor Mihailescu	
Horia Trandafir	
Redacția	
N. Brana	

Director: ION CLOPOȚEL

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

București 2, Parcul Domenilor
strada aviator Muntenescu 48
TELEFON 3-91 92

APARE LUNAR
UN EXEMPLAR: 30 LEI

ANUL XI

București, Iunie 1934

No 6

ABONAMENT ANUAL:

Autorități, birouri, bănci . 1500 L
Societăți culturale, școli . 1000 L
Liber-profesioniști 600 L
Funcț., studenți, muncitori . 500 L

In strenătate: dublu

Abonamentele se plătesc anual pe

©B.C.U. Cluj

Transformări radicale în stațiunea Băile Herculane

Sursele termale ale stațiunei balneare Băile Herculane erau cunoscute și utilizate ca binefăcătoare încă de pe timpul romanilor: «Ad aquas Herculi sacras ad Mediam». Așezată între munți pitorești de o rară priveliște, bogăți în păduri, stânci goale și promenăzi pe valea Cernei sgomotoasă și plină de pești, stațiunea Băile Herculane se bucură de un renume mondial, fiind cercetată de mulți străini de sute de ani. Radioactivitatea surselor este asemănătoare cu a celor din Vichy și Karlsbad. Apele sulfuroase și saline (cloro-sodice) au o mare putere de vindecare a diferitelor boli.

Băile Herculane sunt stațiunea cea mai veche, mai importantă, mai civilizată și mai încăpătoare (în hotelurile și vilele sale încap chiar și 15.000 vizitatori) a României.

De curând Ministerul Sănătății, Muncii și Ocrotirilor Sociale a aprobat o serie de transformări menite să sporească în mod simțitor confortul și să modernizeze instalațiunile sale. A ordonat sume importante pentru refacerea completă a hotelurilor Carol, Ferdinand și a vilei Elisabeta, prin introducerea de apă caldă și rece în camere, prin revizuirea radicală a interioarelor, prin zugrăvitul plăcut ochiului.

Băile câștigă mult în importanță prin mărirea capacitații bazinelor de răcire la toate stabilimentele. E necesară răcirea apei sulfuroase termale prea fierbinte (56 grade) tot cu apă sulfuroasă (răcită în aceste bazine, pentru că să se facă bae de 36 grade). Lunile acestea de primăvară au fost întrebunțate cu succes de desăvârșirea capacitații bazinelor de răcire.

S'a construit o sală de repaos lângă stabilimentul Regina Maria și s'au luat o serie întreagă de măsuri în favoarea vizitatorilor.

Toate aceste renovări sunt duse la bun sfârșit grație vrednicei conduceri a d-lui administrator d. Ion Capușa, neobosit în solicitudinea sa de înzestrare a stațiunii cu tot ceea ce reclamă prestigiul ei.

Și lucrurile nu trebuie să se opreasă aici. E imperios necesar să fie mărită turbina hidro-electrică existentă. Este gata dealfel proiectul pentru introducerea unei turbine noi de 150—180 c. p. pentru garantarea curentului electric ziua și noaptea, absolut necesar în această stațiune având în vedere, că medicii au nevoie pentru laborator de curent permanent și intensiv.

Toamna pentru desăvârșirea planului de înzestrare a Băilor Herculane, se impune, ca toate economiile și toate veniturile stațiunii să fie oprite pe loc și destinate investițiunilor de care se simte acută trebuință.

Recomandăm Ministerului Sănătății să se decidă în acest sens, căci numai astfel poate fi garantată sistematizarea urbanistică, îmbunătățirea întinsă în toate direcțiile până la indiguii noi, întreținerea șoselelor și promenăzilor, crearea unui cinematograf în stațiune și alte necesități. Credem că Ministerul se va pune la dispoziția cu toată iubirea, râvna și mijloacele lui pentru ca să dea Băilor Herculane strălucirea reclamată de vechea faimă. România să vină cu adaosul cuvenit de ameliorări. Suntem siguri, că Ministerul Sănătății își va face datoria.

Fondată 1823 Distincțiunea cea mai înaltă: Diplomă de onoare: BARCELONA 1929
CAPITAL SOCIAL LEI 192.000.000

Fabricile de postav și țesături de modă din Brașov

Wilhelm Scherg & Cie s. a.

recomandă cu prețuri moderate produsele lor apreciate de:

stofe de modă

pentru domni și doamne

În privința execuției lor excelente, de primă clasă, nu rămân în nici un fel
în urma celor mai bune produse straine.

Depozite proprii de desfacere:

BRAȘOV: Piața Libertății

— —

CLUJ: Piața Unirii

GALATI: Str. Domnească, 1

— —

TIMIȘOARA: Strada Alba Iulia

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SOCIALĂ CULTURALĂ

Orientările României

Până deunăzi lumea se obișnuise cu inovațiile revoluționare doar în domeniul științelor pozitive. Invențiile dese produceau schimbări uimitoare în mijloacele de exploatare ale bunurilor naturii. Firește, că progresul omenesc era totuș lent, pentru că profitul de pe urma descoperirilor provoca bunăstare doar pentru minorități restrânse.

Iată însă, că dela o vreme începe să fie tulburat și domeniul social cu tot mai multă intensitate. În zilele noastre se îmbulzesc evenimente într'un curs accelerat. Se simte, cum se dărâmă vechile razimuri ale așezărilor sociale și cum popoarele trec prin transformații fără asemănare în trecutul istoric.

Fenomenele acestea sociale nu încap în tiparele de judecată de până aci. Dețin o originalitate evidentă și o complexitate uneori uluitoare.

Nu de bună voie se lasă statele ca să fie prinse în marea vârtej. El le surprinde de cele mai adesea ori. Experiențele ce se fac sunt provocate de forțe elementare, ce n'au putut fi canalizate la timp din cauza spiritului obtuz al guvernărilor.

In vastul laborator social se vor lămuri noile principii, pe temeiul cărora se va stabili o nouă ordine socială mai perfectă și mai corespunzătoare nevoilor timpului.

Rusia a îndurat cele mai groaznice chinuri de prefacere. Trecerea a fost bruscă, sângeroasă, radicală. Pentru că opozițiunile ce se formaseră în sânul poporului dealungul secolelor au fost prea adânci. Se căscase un vid peste care nu se mai putea arunca puntea armoniei.

Tot o formă tiranică au îmbrăcat dicturile fasciste din Italia, Germania și Austria. Revoluționea lui Kemal Paşa însă s'a caracterizat printre asprime mai moderată; ea n'a fost pătată de sânge, căci regimul a fost repede consimțit, împotriva vechilor tradiții orientale ce păreau de neînvins.

Fenomenul american, care coincide cu președinția lui Roosevelt, este o abatere dela ceeace cunoaștem în Europa. Există o dictatură a lui Roosevelt, însă paralel există o opinie publică liberă, cu nimic deranjată prin măsuri represive. Marea democrație americană se exercită fără nicio stânjenire.

Intorsăturile cari se impun în diferitele state au aspecte varii. O primă concluziune a acestor stări de lucruri este, că se așteaptă izbuiniri cu atât mai neprevăzute și mai violente, cu cât mai anarhică și mai haotică este situaționa internă a unui stat. Acolo unde domnia bunului plac este mai generală, revanșa mulțimilor încătușate este mai cruntă. Acolo însă unde este mai multă legalitate, evident că și surprizele sunt rare.

Ce-și poate dori altceva România, decât, ca ea să fie crutată de examenul teribilelor încercări și să profite din experiențele altora? Ar fi al doilea mare profit, și tot atât de important, ca și cel al largirii hotarelor în conjunctura marelui războiu când a beneficiat de sprijinul atâtior puteri streine.

Un pas cuminte al politicei noastre externe a fost încheierea pactului de neagresiune cu Rusia. Considerațiunile invocate de d. Titulescu au fost impresionante. Intr'adevăr a fost o anomalie, că nu se reglementară atâtă vreme raporturile cu cel mai puternic vecin. Căstigurile? Se întreabă neliniștitor atâția. Să fie pe pace: ele sunt imense, de ordin moral ca și material. Am citit cu atenție ancheta ziarului «Lumea» din Iași, din cari se vedea limpede, cât de mult este interesată capitala Moldovei la reluarea legăturilor economice cu Rusia. Oricât de neînsemnat ar fi la început veniturile din transit și din schimburile de mărfuri, totuși ele vor spori mult prosperitatea regiunilor de frontieră. Deci chiar numai ca factor material deschiderea comunicațiilor va trage mult în balanța comercială a României. Însă de o importanță egală e factorul moral. De atâtă vreme România era privită cu neîncredere din partea piețelor strene din cauza nesiguranței de către Nistru. Înlăturată această neliniște, România se alege cu un spor considerabil de credit în streinătate.

România ieșe din sfera de impreciziuni și incertitudini în care era prinsă până de curând. Faima noastră peste hotare nu era dintre cele mai bune, dimpotrivă. Opinia publică era îngrijorată de ostilitatea care se arăta României cu orice prilej. Atâția publiciști se întrebau dece o personalitate

ca a d-lui Titulescu, de atâta suprafață politică în sferele înalte internaționale, nu și pune toată greutatea ca să înlăture prejudecările nefavorabile României. Astăzi, după izbânda diplomatică în ameliorare-relațiilor cu Rusia și după primirea atât de călduroasă făcută lui Barthou, se poate constata că România nu mai este o cantitate neglijabilă în cîntarul valorilor politice, ci contează în consolidarea pactelor regionale de asistență. E sigur, că România își va întări și mai mult autoritatea, dacă nu va ezita să se atașeze în mod definitiv aceluia grup de state, care refuză dictatura ca sistem de guvernământ. De altfel ar fi o miopia politică, să renunțe la metodele democratice grație cărora ai crescut și te-ai așezat în frontierele largi de astăzi, și să nu învețe nimic din deruta morală a hitlerismului.

Intoarcerea obscurantismului hitlerist și fascist

cu forță și cu toate intrigile feloniei împotriva social-democrației din Germania și Austria, e condamnată de toată lumea civilizată. Socialismul este cel mai puternic factor al păcii internaționale; prin instituțiunile sale sociale a alinat suferință infinite și a contribuit la prosperitatea tuturor statelor unde a putut activa în voie. Unde este socialismul tare? În țările de democrație reală, de respect față de orice bine făcut mulțimilor. Spre astfel de țări trebuie să se îndrepte orientările României.

Directivele externe ale României sunt azi mai lămurite decât oricând. Toată dibăcia constă în a cultiva solidaritatea cu statele capabile de maximul de rezistență în fața necunoscutului: statele de democrație și opinie publică liberă.

ION CLOPOȚEL

Reviste

Transilvania anul 65, no 2 (Martie-Aprilie 1934), revista Astrei. Ne exprimăm bucuria, că «Astra» și-a dat însfârșit seama de nevoie continuării de a reedita cea mai veche revistă românească a Transilvaniei, care a cunoscut zile de mare ascensiune culturală și literară. Martoră ne e colecția «Societății de măine» cât de mult am reclamat reapariția meritoasă a «Transilvaniei». Ar fi fost o neîngăduită ignoranță să se întoarcă spatele unei tradițuni de cea mai aleasă esență. Azi suntem satisfăcuți de faptul *in sine*, adică de reapariția revistei. Nu ne preocupăm deocamdată de felul îndrumării ei. Aici sunt multe de spus. Nu trebuie să se scrie numai ca să se scrie, fără alte scopuri mai înalte. De vină este toată organizația «Astrei» dovedită organism bâtrân, insensibil, incapabil să se potrivească ceasului de față atât de complicat. De aceea Astra este întrecută de atâta societăți culturale mai mici și fără posibilitățile ei de acțiune. Dar despre aceasta vom mai vorbi. Azi ne opriș la faptul îmbucurător, că «Transilvania» a fost reinviată, desmormântată. E o sinceră bucurie a noastră, cari iubim tiparul cu o pasiune necunoscătoare celor în afara de presă.

Ramuri anul 26, no. 2 (Iunie) Craiova. A reapărut vehea revistă a d-lui C. S. Făgetel-intelectualul care a închis în «Ramuri» atâta neprețuite eforturi culturale și literare. Nu putem decât saluta cu sinceră părere de bine

reluarea unei activități întrerupte atâtia ani. «Ramurile» se remarcă printr'un conținut îngrijit și printr-o estetică a tiparului, pe care marile ateliere tipografice ale palatului său propriu i le garantează cu prisosință. Dorim revistei craiovene toată înflorirea la care-i dau dreptul și trecutul și colaborările prețioase pe cari le are la îndemnătă în cetatea Banilor Severinului.

Santierul (n-rele 7 și 8) excelenta revistă a tovarășului Ion Pas care este unul dintre cei mai subtili scriitori, aduce namăr de număr contribuții valoroase în cunoasterea mișcărilor socialiste. Tov. Lotar Rădăceanu publică un documentat studiu asupra literaturii evreiești analizând câteva romane cari oglindesc cu simț realist mediul din cartierele populate de evrei.

Adevărul literar și artistic (anul XIV, no. 70) aduce săptămânal un foarble bogat material de eseuri, literatură, critică și creionări artistice. D. M. Serastos deține secretul unei direcții sigure și al nouăților totdeauna bine selecționate. Printre colaboratorii ultimului număr: Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Otilia Cazimir, Al. O. Teodorescu, I. A. Basarabescu, D. I. Suchianu, Petre Pandrea.

Cuvântul liber de sub direcția eminentului ziarist d. Tudor Teodorescu Braniște cucerește tot mai mult teren. Publicul este încântat de curajul cu care sunt anchetate atâta de dede-

supturi ale politicianismului. Felicităm «Cuvântul liber» pentru izbânda înregistrată prin tirajul său în plină trestere. Se simță lipsa unui hebdomadar politic de avânt și critică neîertătoare.

Gând Românesc din Cluj (revista Astrei), no. 5 (Mai) se distinge printr-un scris ponderat și select. Problemele și cronicile sunt scrise cu o obiectivitate ce constituie frumusețea onestității profesionale. Un mănunchiu de tineri scriitori în frunte cu dd. Ion Breazu, Ion Chinexu și Al. Boitoș, stiu să aibă grija alegerii materiei dela publiciști cari nu vor păcătui nici ca fond, nici ca formă. Publicistica românească din Ardeal are în «Gând românesc» una din podoabele sale cele mai de pret. Într-o vreme de atâta deraieri și pripieli tinerești, te simți bine când iezi în mână o revistă de coaptă maturitate ca «Gând românesc».

Viața Românească (anul XXVI, n-rele 10–12) de sub direcția d-lor M. Ralea și dr. Ernest Ene continuă să apară în condiții cari-i asigură înaltul său nivel de discuție ce i-a fost caracteristica de totdeauna. Dd. Panait Istrati, dr. Ernest Ene, Const. Kirițescu, Alex. Marcu, Iorgu Iordan, Demostene Botz și George Lesnea publică studii, bucați literare, eseuri. Miscellanea și celealte cronică totdeauna actuale și interesante pentru cine vrea să se documenteze asupra spiritului vremii.

H. TRANDAFIR

Filosofia evoluției sociale

Societatea nu se prezintă ca dat imediat într'o formă aparent contrazicătoare. Ea se schimbă neîncetat — ce a fost eri nu mai este astăzi, ce este astăzi nu va mai fi mâine — timpul ne apare ca un cadru în care societatea se petrece și chiar ca o dimensiune a realității, ca un gen de a exista al ei; — pe de altă parte societatea ne apare ca veșnic aceeași, noi pierim, ea rămâne și împotriva tuturor schimbărilor, societatea de eri, de azi, cu cea de mâine este aceeași, ceva prin urmare scapă timpului. Tot așa în trăire noi însine ne aparem ca o transformare a unui eu mereu același. Tot eu sunt cel care am fost cu ani în urmă copil și voi fi odată bătrân, — ceva prin urmare se schimbă, altceva rămâne neschimbă și totalitatea acestora este aceeași existență. Contrazicerea din momentul în care avem de a face cu date nemijlocite, nu poate fi decât aparentă. Într'adevăr semnificația nu poate fi alta decât că schimbare și constanță sunt realități corelative. Dacă nimic n'ar sta pe loc, trecerea n'ar fi nici ea reală. Trecerea nu există decât în raport cu ceva care rămâne. Precizăm că nu e vorba de o corelație gnoseologică, — nu noi oamenii suntem incapabili să observăm schimbarea decât în raport cu ceva care durează, corelația este existențială, nimic nu se schimbă, dacă ceva simultan nu durează. Dacă nimic n'ar dura dintr'un lucru în decursul schimbării el n'ar mai fi același lucru — se schimbă numai cineva care este el și înainte și după schimbare, altfel n'ar fi o schimbare a sa, ci o succesiune de momente disparate. Nu ne referim la o schimbare față de un lucru exterior, aceeași realitate, întrucât se schimbă, cuprinde cu necesitate și o constantă, ea este și schimbare. Întâlnim aici o problemă a filosofiei, dela Heraclit și Parmenide. Soluția ne-o dă înșăși realitatea — traspusă de pe planul logic pe planul existențial, nu gândim, ci constatăm pur și simplu corelația. Care este sensul propriu zis al corelației adică de ce stau lucrurile așa și nu altfel, este o altă problemă. Ontologia constată legătura indisolubilă dintre schimbare în timp și constanță concomitantă — acestea împreună numai dau existență. Problema pentru noi este să urmărim ce se schimbă și ce durează dintr'o existență în timp. În cazul precis al realității sociale nu se pune problema ontologică a evoluției sociale. În prealabil o remarcă asupra temporalității existenții.

Existența urmărită de noi nu e nici ea o poziție total independentă — existența umană e corelată și ea în chip existențial — dialectic cu non-existență. Nu există ca existență propriu zisă decât ceeace poate și să nu existe. Existența ca existență cuprinde în posibilitățile ei și non-existență. De aceea existența cu adevărat nu este decât omul, pentru că numai el trăește conștient faptul morții. Dăm de astădată existenții un cuprins mai restrâns — de existență de sine, existență ca existență. Existența de sine este legată cu necesitate de perspectiva ontologică a eului, a conștiinței de sine și de perspectiva la fel ontologică a neființei. Animalul e percut ca existență de sine, pentru că trăește în cuprinsul speciei după imperitivele exclusive ale ei — animalul nu are o viață personală, deci nici o existență de sine. Modul lui de a exista este impersonal, el e confundat în viața speciei. La fel o piatră sau un râu nu constituiesc o existență aparte pentru că nu există decât ca lume, sunt chiar

lumea. Dar și specia și lumea nu sunt ca forma pure existențe de sine — specia este o idee, o entelehie (Driesch) în sens de plan de construcție al prezenței, iar lumea o simplă sumă de elemente cari se pierd unul într'altul. De aceea lumea nu moare, se preface. Numai omul există ca existență de sine, datorită conștiinței de sine care îl strângă în unitate proprie și-l opune tranșant non-eului. Comunitatea oamenilor, adică societatea, se bucură de aceeași existență, fiind tot existență umană. Simțământul de noi ne leagă în formă de coexistență a existențelor. Căldura se preface în mișcare, iar mișcarea în lumină, — energia se preface, nu moare, de aceea nici nu există de sine, ci ca «orice», ca «indiferent ce formă». Un om nu există decât ca el însuși, un om este mort pentru totdeauna, el nu poate fi înlocuit cu altul. Animalele în cuprinsul aceleiași specii există unul pentru altul ca «indiferent care» — existența lor nu e de sine, ci existență ca specie. Omul singur are o viață personală, e o existență de sine, el nu există ca oricare, ci fiecare există ca sine însuși. Din pricina aceasta omul este altfel legat de timp decât restul existenții. Lumea nu există în timp — pentru lume timpul este o determinanță oarecum exterioară — lumea în timp se preface, se transformă, dar existența ei rămâne neatinsă. Unii din filosofii istoriei au remarcat că domeniul naturii este domeniul fenomenelor de repetiție — legile naturii nu sunt influențate de timp. Îar când natura totuși are o istorie, nu-i privește existența, ci prefacerile ei. Aspectul se schimbă complet când e vorba de oameni — un om nu se preface, el trăește și moare, pentru el timpul este chiar o existențială, timpul e constitutiv existenții umane, el este o dimensiune existențială a existenții de sine. De aceea omul singur are propriu zis o istorie. Istoricitatea este o dimensiune existențială a noastră. Tot ce există în vreun fel are un raport cu timpul, existența de sine este însă singura constituită chiar pe timp. Pentru că nu e indiferent dacă ne dăm sau nu seama de existența noastră și de prefacerile acestei existențe. Moartea e o afacere a conștiinței, adică a existenței de sine, nu a existenței în genere. Când ne dăm seama de moarte, timpul este altfel întregit în existența noastră, decât când nu ne-am da seama de ea. Istoricitate nu înseamnă continuă prefacere și ireversibilitate în timp — există o evoluție și în afara istoriei — ei timp ajuns conștiință de sine, de aceea se diferențiază popoarele istorice de cele încă neistorice și se spune că popoarele ajunse la conștiință istorică și-au evaluat timpul, adică unicitatea clipei pentru a nu pierde cheamarea momentului. Expresiile verbale indică foarte bine ceeace susținem: «chemarea momentului», «acum sau niciodată», «a sosit timpul», etc., expresii cari n'au înțeles decât pentru existența umană, — aici timpul este chiar existență, element constitutiv al omului. Când spunem că «ne-am pierdut timpul» implicit spunem că am pierdut din viață. Timpul este existența de sine a omului, una din dimensiunile lui ontologice.

Ceeace e valabil pentru existența umană este valabil și pentru coexistența umană — pentru societate, care nu e decât un mod de a fi al celui dintâi. Istoricitatea constituie însăși existența omului și prin urmare și existența societății.

In ce privește ontologia evoluției, se înțelege dela sine

că evoluția socială este o evoluție istorică¹⁾. Am arătat că ni se pune aici o problemă deosebit de importantă: ce rămâne, ce dispără în evoluție? Pentru că am văzut că nu putem vorbi de evoluția unuia și același lucru dacă nu rămâne în decursul evoluției identic cu sine însuși. Deci vom nega schimbarea sau vom nega identitatea? Am arătat însă că existența ni le prezintă ca niște genuri corelate ale firii — se modifică numai un lucru care este el însuși, altfel ar apărea momente succesive de existențe disparate.

Trăirea în societate, care ne este izvorul permanent al reflexiunilor noastre, ne va indica și în privința aceasta soluția. Într-o societate oamenii mor sau se duc și vin, iată deci elemente care vor schimba mereu aspectul vieții sociale. E ușor de surprins prin urmare, că schimbarea o constituie în primul rând oamenii care duc viața socială. Dar mai e ceva, Societatea fiind o realitate dinamică, chiar cu aceeași oameni, va fi mereu reînoită de activitatea și modificările acestora. Cu alte cuvinte spiritul obiectiv încorporează fără încetare noi elemente bazate pe continuitatea activității sociale. La fapta de eri, desprinsă de producător, se adaogă fapta de mâine și a. m. d. Planul existenții sociale fiind într-un anume înțeles detașat de fiecare dintre noi, iar faptele sociale fiind de natură obiectivă, ele dăinuesc peste ezistența noastră individuală. De aceea evoluția socială are de regulă aspectul de progres (de îmbogătire spirituală).

Societatea este o realitate structural — funcțională — ceeace durează în schimbare și dă identitatea grupului în evoluție este structura sa funcțională. Structura nu este o realitate sumativă, ci o totalitate, de aceea nu există posibilitatea de a o alcătuiri din părți²⁾ dimpotrivă, părțile sunt determinante de total. De aceea indivizi se pot schimba fără să influențeze cu necesitate natura societății. Câtă vreme structura rămâne aceeași, societatea este identică cu sine însăși, deși în veșnică mișcare și transformare. Structura este transponibilă. Societatea se transpune asupra altor indivizi, precum o melodie se transpune dela un instrument la altul fără ca să devină alta. O schimbare s'a întâmplat, execuția funcțiunilor sociale va fi alta, dar structura însăși care constituie existența societății rămâne. Ofițerii se schimbă, dar funcția de ofițer rămâne aceeași — un ofițer e mai bun, altul mai rău, dar fiecare e tot ofițer. De altfel este însăși natura raporturilor. Putem varia numerile și totuși să păstrăm raportul între ele (3 este pe opotrivă jumătatea lui 6, cum este 4 a lui 8). Exemplele se pot multiplica din geometrie și din orice realitate funcțională. Simmel a observat just faptul acesta în teoria formelor sociale³⁾. Se vinde o moșie, — se stabilește un raport de vânzare și cumpărare între A și B, — B, cumpărătorul, se hotărăște să vândă la rândul său moșia lui C, — oamenii s'au schimbat raportul însă a rămas același: de vânzare și cumpărare. Numai când se schimbă structura societății, societatea respectivă dispără. Evoluție nu însemnează nemurire, ci schimbare pe baza unei constante. Elementele trec, structura rămâne, când structura e înlăturată

și societatea dispără ca existență proprie. Elementele ei pot intra în alte structuri, dar societatea nu mai e aceeași. Structura legată întotdeauna de conștiința de noi este constantă evoluției sociale. Proprietățile și elementele componente se schimbă, evoluiază — raportul structural și conștiința de grup rămân aceleași.

Dar structura socială cum se menține? Dacă toți membrii unei societăți ar deceda deodată sau s-ar împrăștia, societatea ar dispără și ea — pentru că societatea nu este decât un mod de existență, coexistența oamenilor. Dacă toți membri unei națiuni ar dispără sau și-ar schimba naționalitatea și națiunea respectivă ar dispără. Așa ceva nu se întâmplă însă decât rar. De regulă numai o parte se schimbă (acesta e și sensul evoluției: de schimbare prin continuitate), majoritatea rămâne însă aceeași, încât cei de curând intrați se asimilează și devin la rândul lor elemente conservatoare. Iată cum poate dura structura⁴⁾. Problema pusă în chipul acesta privește mai mult realitățile empirice, nu existența însăși, pe care o urmărim noi. Omul prin structura esențială a conștiinței sale este legat existential nu de tipul cutare sau cutare de societate, ci de societate în general. Cu cât omul este mai conștient de sine, cu atât sfera conștiinței comunitare este mai mare⁵⁾. Conștiința de sine în forma ei maximă, ne leagă chiar de umanitate — noi facem sufletește comunitate cu umanitatea întreagă⁶⁾ — atât cea care există, cât și cea care a fost sau va fi. Atunci ne simțim răspunztori față de morți sau față de viitorime, ca și cum ar fi de față și ne-ar putea trage la răspundere⁷⁾. Ne simțim trăind împreună cu toată omenirea, ne simțim de-o existență cu ea. Fenomenul acesta nu prezintă nimic serios. Omul și umanitatea nu sunt decât corelația maximă a individului cu societatea⁸⁾. Omul descoperă umanitatea descoperindu-se pe sine. Ești om deplin în momentul în care ai descoperit umanitatea din tine, care ești chiar tu, omul, dar și ceva mai mult: semenii tăi laolaltă. Ca aplicație istorică, așa se explică de ce omul nu descoperă dela început umanitatea; omul mai înainte de a fi om, simțindu-se parte a umanității, este părțașul grupurilor mai mici, familie, cetate, națiune. Totuși umanitatea există chiar dela început deodată cu omul. Evoluția socială nu face decât să desvăluie această existență — să o aducă în conștiință — ea nu creează nimic, descoperă numai ceeace există. Aceasta este și sensul ontologic al științelor sociale. Acestea n'au toate aplicare practică cum au cele naturale. Atunci ce determină pe om să le practice? Rostul lor este tocmai punerea în conștiință a realității noastre proprii, — omul se descoperă pe sine însuși în istorie sau în societate sau, cum spune H. Freyer: «hier wird Soziologie zum wissenschaftlichen Selbstbewusstsein einer Realität, zur Theorie einer Existenz»⁹⁾. Științele sociale sunt ele însăși realități sociale, ele înrăuresc și transformă viața socială — științele sociale (în special istoria și sociologia) aducând în conștiință realități sociale din ce în ce mai vaste, sunt chiar semnul conștiinței de sine a realității sociale. Drumul omenirii este dela om spre umanitate, adică dela subiectivitatea

1) Înțelegem sub evoluție exclusiv schimbare. Înlăturăm deci problema evoluției cum o vede Spencer (Primele Principii) sau a involuției (Lalande: Illusions évolutionnistes, 1930), precum și diferențele pe care le face Koigen între evoluție, devoluție, revoluție și involuție (Der Aufbau der Sozialen Welt im Zeitalter der Wissenschaft, 1929).

2) M. Wertheimer: Über Gestalttheorie, 1925, pg. 43; Schering: Ganzes und Teil bei der sozialen Gemeinschaft, 1927.

3) Soziologie, 1908.

1) De unde și sensul adânc al afirmației că progresul în materie de cultură se face pe cale de evoluție, nu de revoluție. Revoluția distrugă, nu adăogă.

2) A. Lalande: Les Illusions évolutionnistes, Durkheim: De la division du travail social, Bouglé: Les Idées égalitaires.

3) Afirmații pe care le găsim la un Comte sau Oppenheimer.

4) Cf. C. Rădulescu-Motru: Vocația, 1932.

5) Cf. D. Gusti: Realitate, știință și reformă socială (Arhiva, an. I, nr. 1, 1919).

6) Einleitung in die Soziologie, pg. 11.

Politica socială pentru țărănimile

Politica socială în țările agrare trebuie să fie o politică de ocrotire și de sprijinire a clasei țărănești. Politica socială în țara noastră nu poate avea o altă înfățișare decât lupta pentru ridicarea păturei țărănești, pentru că în această țară pătura țărănească este într-o situație pe cît de rea, pe atât de nemeritată, pentru că în această țară pătura țărănească este pătura de bază a neamului nostru, marea majoritate a neamului nostru și a populației țării.

Politica socială trebuie să capete în țara noastră o nouă îndrumare, ea trebuie dusă după un program nou, complet, real, și ducător la scop, un program care să fie realizat până în ultimul amănum, până în ultima sa consecință. Trebuie să părăsim, cel puțin pentru un timp, calea urmată până acum. În câțiva ani am constituit un *Cod al muncii* monumental. Un cod al muncii, care ar fi satisfăcut desăvârșit Politica socială, cea mai înaintată, a unei țări industriale. Codul nostru corespunde în totul recomandărilor Biurooului Internațional al Muncii, pentru țările industriale. Era însă necesar pentru noi, țară agricolă, să aplicăm un asemenea program? Este suficientă o asemenea acțiune de Politică socială, când marea massă a muncitorimei, țărăniminea, a rămas în afară de orice ocrotire și sprijinire?

Chiar dacă în contra voinții Franței și a României, Geneva, prin judecata Curții Internaționale din Haga, a extins politica sa socială asupra muncitorilor agricoli, în afară de faptul că preocuparea acestui for internațional în direcția agriculturii, este neînsemnată, dar politica socială a Genvei nu privește decât salariații, salariile muncitorilor agricoli, orele de muncă, asigurările muncitorilor agricoli.

Pe noi ne interesează ocrotirea țărănimii, mică proprietară de pământ, independentă, de sine stătătoare economicește, pentru că pentru noi, ridicarea acestor milioane de oameni, baza națiunei noastre, este chestiunea socială, grava noastră chestiune socială.

Și ce utilă, și cît de rodnică ar fi o politică socială față de țărani, o clasă atât de bine înzestrată, atât sufletește, cît și ca intelect, o clasă plină de sentimente nobile, și de bun simț, cu atât de sănătoasă și dreaptă judecată, atât de profund creștină.

Pentru țărănimile s'a făcut în această țară prea puțin.

In primul rând țărăniminea a fost ținută cu voință în intuneric. Niciodată nu a avut la îndemână școale, în chip suficient. Chiar după votarea constituției, în care s'a trecut obligativitatea învățământului primar, nu s'au

existenții sale individuale, la obiectivitatea existenții sale sociale depline. Prin evoluție omul se descoperă din ce în ce pe sine însuși și se realizează în chip obiectiv — se actualizează prin contactul și trăirea cu alții. Omul nu este la sfârșit altceva decât a fost la început — dar la început n'a fost om decât în virtualitățile sale, numai la sfârșit e actualizat pe deplin (1). Evoluția nu creează ea realizează posibilitățile pe care ni le intinde mediul și actualizează virtualitățile noastre constitutive.

TRAIAN HERSENI

(1) De unde justitia imperativului goethean: să devinem ceeace suntem — reluat și de Prof. D. Gusti.

dat destule mijloace de învățământ. Astăzi, încă sunt mii de copii rămași fără carte, și mii de copii, care ies din școală fără nici o pregătire îndestulătoare. Si nedând în mâna țărănimii instrumentul cel mai prețios al ridicării sale, nu putem aștepta prea mult dela activitatea ei.

Nu am dat apoi, țărănimii școala profesională de care are nevoie. Țărăniminea a fost lăsată la cunoștințele ei agricole pe care le practică de mii de ani, din moșii strămoși, și ne mirăm să produsele țărănimii sunt inferioare produselor agricole ale popoarelor civilizate.

Astăzi încă, țărani își pierde timpul iernii, când nu mai poate merge la câmp, trăndăvind, sau dedându-se băuturii. Nu am făcut nimic pentru «întrebunțarea timpului său liber», nu am găsit nici energii suficiente și nici bani pentru această capitală chestiune.

In țărănimile o asemenea acțiune ar fi avut un întreit succes, fiindcă având la îndemână un timp suficient de mare și continuu, s-ar fi putut organiza lucrări folositoare care ar fi dat țărănimiei noi isvoare de căștig, i-ar fi imbogățit cunoștințele și mijloacele de lucru, i-ar fi ridicat moralul, și înțelegerea sa despre viața Statului, și a Societății. Aici nu ar fi fost vorba numai de stadioane și acțiuni de agrement, ci de acțiuni care ar fi folosit timpul liber al țărănimiei în muncă productivă, în activitate culturală, și în activitate de agrement. Această acțiune ar fi ridicat economicește, moralește, și sufletește nu numai o clasă socială, ci națiunea însăși, clasa țărănească reprezentând marea majoritate a națiunei noastre.

Cine s'a ocupat de higiena satelor, de higiena locuințelor țărănești? Când s'a dat satelor o organizare sanitară îndestulătoare, cine a urmărit vreodată să curme miile de suferințe, care încearcă satele noastre?

Statul a făcut un mare gest: a luat două măsuri de politică socială față de țărănimia noastră: i-a dat votul universal și împroprietărirea. Din nefericire însă, nici una, nici alta nu i-au fost date în așa chip, încât să fie folosite în plin, și să se tragă din ele toate consecințele economice, sociale, și politice, care pot rezulta din folosirea lor.

Față de țărănimie noastră, totul este de făcut, un program de politică socială de decenii, încă nu ar fi suficient pentru ridicarea țărănimiei noastre la nivelul de bună stare și cultură, care ar fi necesare pentru înălțarea țării noastre, și așezarea poporului nostru la locul care i se cuvine între celelalte națiuni civilizate.

Codul nostru al muncii privește câteva zeci de mii de muncitori din industrie, în schimb ne-a epuizat fondurile, dar mai ales ne-a prins energiile active și voința de bine. Dar și așa, Codul nostru este potrivit împrejurărilor delă noi? Este el aplicabil? S'a făcut legi, fără ca un singur moment să se studieze reperecursiunile pe care le-ar putea avea asupra vieții social-economice a țării. S'a executat programe politice de supralicitare, cu consecințe rele asupra vieții Statului. Si se continuă și astăzi cu această supralicitare. Fiecare partid trebuie să aibă în programul său un capitol de «Politica socială» pentru frumusețea programului, pentru căștigarea sufrajilor orășenești, pentru captarea străinătății.

Nu vom să se înțeleagă aici că am fi contra ocrotirii muncitorilor din industrie și comerț, sau că am socotii că această ocrotire nu ar fi necesară, sau că condițiile de viață a muncitorilor nu cer o asemenea intervenție,

dar voim să afirmăm încă odată că această intervenție a fost împovărătoare, fără a fi suficientă. Politica socială a fost pentru toți: sprijinirea clasei muncitorilor industriali. Nimeni nu se gândeau la țărănimile, căci voturile ei puteau fi câștigate pe alte căi.

Această atitudine față de clasele noastre sociale a împiedicat țărănimile de a fi efectiv forța de bază a acestei țări, fără a sprijini în mod real orașele.

Această politică a slăbit la țară puterea rasei, iar la orașe puterea de întreprindere, curajul, îndrăsneala, voința de întreprindere, creind în general o stare de slăbiciune, de nesiguranță, care a împiedicat desvoltarea normală a vietii economice, împingând forțele vii și capabile spre bugetul Statului, spre funcționarism, spre exploatarea Statului, împiedicând formarea capitalului național, îndepărțând de țara noastră capitalul internațional creator, împiedicând stabilitatea economică și socială a țării. Dar aci este o importantă chestiune care merită o discuție specială.

Nu s'a dus și nu se duce la noi o luptă contra alcoolismului.

Din contră, Statul este pus în situația de a împinge la desvoltarea lui. Această boală socială bântuie la noi cu o furie distrugătoare de neam. Ne pierdem puterea, inteligența, putința de prosperitate. Nu facem nimic contra întinderii acestui flagel. Rezolvarea acestei probleme de politică socială nu interesează pe conducători. Ea nu ar costa nimic, nu ar împovăra cu nimic bugetul Statului, din contră, i-ar spori veniturile, prin sporirea valorilor produse de muncă, astăzi nimicite de alcoolism. Rezolvăm în schimb probleme, care costă scump, și nu aduc niciun bine național.

Nu se duce lupta contra depravării, care slăbește virtuțile omenești, care slăbește puterile fizice și degradă omul. Nu împiedică nimici răspândirea publicațiilor pornografice între copii. Literatorii găsesc motivări filozofice și științifice paginelor de realism scabros, care asesonă literatura modernă. Aproape nu se găsește scriitor, care să refuze să exploateze porcăria, chiar dacă nu i s'ar vinde carte, căci astăzi numărul edițiilor unui roman, se măsoară cu gradul său de pornografia. Astăzi este o rușine și aproape o crimă să recomanzi tineretului să citească literatura modernă. Pornografia se răsfăță, fără zăgaz în spectacolele de reviste și tinde, și drept deocamdată timid, să cucerească teatrul. Dacă nu ar fi cenzura filmelor ce educație de depravare nu s'ar da tineretului nostru? Este curentul zilei de azi.

Această chestiune, sub această formă, privește mai puțin țărănimile, dar o poate privi mâine. Niciodată lupta contra depravării nu poate fi mai puțin însemnată la sate. Sănătatea morală este și va fi baza existenței unei nații. Timpul trece, se distrugă tot ce este bun în rasa noastră, și noi nu luăm măsuri salutare contra prostituției, contra concubinajului, contra celibatului, și nu apărăm, și nu sprijinim cu nimic familia, baza societății.

Ce facem contra tuberculozei, sifilisului, pelagrei, contra mortalității copiilor?

Și cât de vast este câmpul de activitate, și ce numeroase sunt posibilitățile de acțiune ale Politicei sociale?

N. GHIULEA

Profesor de Politică Socială
la Universitatea din Cluj

DRAMĂ GERMANĂ

Agonia național-socialismului

A început să spargă buboiul german și săurgă puroiul hitlerismului.

Oricât de aprige ar fi ambițiile de dominare ale «Führerilor», caracterizați prin pasiunea de stăpânire de o esență pur soldătească, nimenea n'ar fi bănuit totuși că aceste ambiții se vor ciocni atât de vijelios și se vor rezolva așa de repede în interiorul partidului nazist.

După un an și jumătate de dominare a cismei militare, care în mintea germanului a început să se confundă cu faimoasa «Autorität», de etalare fastuasă dar inoperantă de uniforme cafenii și negre, crepusculul idolilor începe să se contureze. Epilogul așa zisei «revoluții naționale» (sinistră farsă asupra căruia nu trebuie compromis termenul de revoluție!) începe cu decapitările sângeroase din 30 Iunie, zi în care au căzut amicii și făuritorii de eri ai hitlerismului. Fără căpitanul Roehm, aventurierul soldat politic, n'ar fi existat «batalioanele de asalt», coloana vertebrală și suportul partidului nazist.

Surprinzător pentru noi, nu este că regimul hitlerist a intrat în etapa de lichidare robespierriană la o distanță atât de scurtă dela instaurare; surprinzător este altceva: cum a putut dura o clipă un regim ca acesta și încă într'o Germanie cu atâtea milioane de muncitori conștienți și cu toate condițiile obiective îndeplinite pentru o radicală schimbare de structură socială și politică!

Intr'adevăr, Germania nu mai poate face pas pe

drumul desvoltării capitaliste, pentru motivul hotărîtor că a ajuns la capătul acestui drum. Și dacă capitalismul rus a fost biruit pentrucă era veriga cea mai slabă a lanțului imperialist, din cauza întârzierii sale supreme — capitalismul german trebuia să cadă catastrofic pentru că avea aceeași situație ca și Rusia în lanțul imperialist din cauza situației sale avansate.

In această situație de multă vreme revoluția, acest cuptor de topire a contradicțiilor, trebuia să însemne ca și în Rusia, rezolvarea firească, deslegarea logică a procesului istoric ale cărui premise au fost epuizate.

Dacă totuși revoluția germană n'a isbuințat, aceasta se datorează divizării proletariatului german, al cărui elan revoluționar a fost deviat pe căi streine scopurilor sale, de către un partid muncitoresc care-a biurocratizat cu desăvârșire caracterul mișcării, și greșelilor de tactică săvârșite de conducerea extremității stângi.

Asupra greșelilor istorice și a responsabilităților politice săvârșite de conducătorii muncitorimii germane, vom insista mai amănuntit în altă parte. Ne oprim acum mai mult asupra unora dintre cauzele care au dus la reacțiunea sângeroasă din sânul partidului hitlerist.

Și iarăși repet întrebarea: cum a putut dura chiar și atâtă vreme regimul acestui partid care oferă azi un spectacol demn de timpurile decăderii imperiului roman, când generalii se ucideau între ei pentru putere? Cum

a putut dura, pentru că erau atâta de non-sensuri și contradicții sub povara cărora trebuia să sucombe?.....

Mezalianei dintre elementele de origini proletariene și elementele reaționar-conservatoare, îi trebuia practica puterii pentru a se limpezi în toată monstruozitatea ei.

Dacă mișcarea hitleristă a dat, în tot timpul luptei purtate până la cucerirea puterii, impresia unei omogenități perfecte, aceasta se explică prin faptul că în epoca de combatere nu era timp pentru examinarea mai apropiată a gradului de rezistență și solidaritate interioară a acestui partid. Nici nu era în interesul mișcării, un examen critic al ideologiei și structurii organismului, care ar fi putut risipi atmosfera de mistică și elan ce se creia în jurul acestui partid. (Presimțeau ei de-atunci «Führerii» ce înseamnă criticismul, și dece-l anatemizează!)

Pentru un ochiu exersat însă, și pentru o minte critică lucidă, ideologia național-socialismului era un non-sens, o aberație, un *mixtum compositum* care nu putea rezista celei mai elementare analize logice. (Dacă logica nu este bună din punctul de vedere al impetuozității elanului, pe care-l constrâng la motivări severe, să nu se uite că fără temeinice motivări, orice elan se sparge de non-sensul său ca valul de stâncă).

Iși poate da seama oricine, ce înseamnă a nu avea bine precizate prin doctrină, telurile spre care năzuiesc, în aceste vremuri de adâncite diferențieri ale vieții sociale! (In Germania îndeosebi aceste diferențieri ale vieții sociale au atins gradul cel mai înalt). Este tot una cu a naviga fără busolă într-o mare cu variate și furtunoase curente.

Ideologia partidului hitlerist este un monument de confuzie și non-sensuri. Pentru orice minte preocupată de coherența unei doctrine politice, imperecherea celor două noțiuni cu înțelesuri așa de deosebite *naționalism* și *socialism*, este o aberație și o stupiditate. Convictuirea lor efectivă e tot așa de imposibilă ca aceia dintre foce și apă, ca aceia dintre orice elemente contradictorii. Firește, la așa ceva n'avea timp să reflecteze exaltatul «Führer» german. N'avea timp și n'avea mai ales pregătirea intelectuală necesară, deși «fără teorie revoluționară nu există mișcare revoluționară» (Lenin). Și tot timpul d. Hitler, despre a cărui normalitate psihologică cred că adesea e cazul să ne îndoim (văi freevența unor expresii de om anormal exaltat), socotea mișcarea nazistă drept o acțiune revoluționară. E drept, «revoluția» era «națională», tot așa după cum socialismul era «național». Cași cum s'ar putea concepe o cameră patrată, lungă de 12 metri și înaltă de 30 m., sau un roșu de culoare neagră sau albă!...

Pentru autodidactul Adolf Hitler monstruozitatea ideologică *național-socialism* era încă o doctrină «revoluționară», capabilă de a schimba Germania. Succesul lui Hitler nu poate fi însă explicat decât prin totala lipsă de educație politică a poporului german. În altă țară, fenomenul Hitler ar fi fost o imposibilitate. În Germania nu, pentru că acolo nu există un simț critic al colectivității și al individului, pentru că n'a existat opinie publică și libertate individuală.

Izbucnirea contradicțiilor latente, în doctrină ca și în partid a întârziat atâta vreme din cauza tuturor altelor motive. Clasele privilegiate (prinți, conți, nobilimea latifundiardă, junkerii și toate celelalte resturi ale epocii wilhelmiene adăpostite în umbră) aveau nevoie de un partid ca cel hitlerist pentru a sdobi organizațiile, așa de puternice ale proletariatului german și a nimici cuceririle democrației proletariene care reprezentau un mare pericol pentru existența și supremația lor în stat.

Această nobilime a găsit un aliat prețios în micaburghezie însărcinată de o criză fără sfârșit și de progresele politice ale muncitorilor.

Așa a fost posibilă mezalianța Hitler-von Papen plus toți prinții fostei monarhii imperiale.

Momentul ofensiv al disolvării dictoriale a sindicatelor proletare, care constituie misiunea oricărui stat fascist, odată consumat, trebuia să se treacă la partea socială a programului. Orice partid muncitoresc din lume, când are puterea în mâini știe ce să facă, pentru că are un program întemeiat pe o concepție clară.

Ce putea face însă hitlerismul, a cărui confuzie ideologică e fără margini?

Abia acum începe să iasă la lumină pentru masse lipsa de omogenitate a structurii partidului și acea a ideologiei.

Ramura de stânga, socialistii partidului cari înțeleg că poporul nu poate fi hrănit cu naționalism, încep presunile pentru realizarea reformelor economice radicale (exproprierea, naționalizarea subsolului, etatizarea băncilor) promise în vremea de luptă.

Cum s'ar putea realiza însă aceste reforme împotriva dreptei naționaliste a partidului, împotriva acelora cari au fost destul de abili pentru a ocupa locurile de comandă? Asta ar însemna renunțarea la privilegiile și drepturile lor seculare.

Ciocnirea între cele două aripi ale partidului este inevitabilă. Discursul lui von Papen ținut la Marburg, a fost un preludiu al evenimentelor. Mai sunt și alte aspecte.

Marea industrie nu poate suporta mereu cheltuelile pentru întreținerea numeroaselor batalioane de asalt, ai căror membri sunt literalmente niște oameni fără ocupăție? (ori se știe că lipsa de ocupăție este starea și mediul cel mai prielnic pentru încoțirea gândurilor «subversive»). Marea industrie, în urma prăbușirii comerțului german, trece printr-o criză cumplită.

Afără de aceasta, armata, în cadrele căreia junkerii dețin încă locurile de comandă, nu privește cu ochi buni această forță concurentă a batalioanelor de asalt.

Așadar pe deosebită părăsirea programului prin refuzul de a infăptui reformele promise, pe de altă parte spectrul concedierii și al unui nou somaj.

Cum să nu prindă ideia revoltei în rândurile batalioanelor fidele lui Roehm?

Iată motivele profunde ale săngeroasei operații din 30 Iunie.

Explicarea cu desfrâul moral, este o diversiune. Corupția aceasta desgustătoare nu există doar numai de eri. E veche de tot. Explicația aceasta poate cel mult să ne arate ce fel de caracter și moravuri au niște oameni cari vorbesc mereu de crearea unui «om nou». Cauzele revoltei înăbușite în sânge sunt de natură socială și economică.

Hitler a anunțat după aceea că Germania va avea liniste. Iar în ședința Reichstagului a fluturat teroarea și răzbunarea asupra capetelor încă neretezate.

Cine crede că acum va urma liniste, se înșeala crunt. Abia acum forțele sunt bine circumscrise. Procesul de limpezire e la început. Hitlerismul, ori se asimulează tendințelor nobilimii și militarismului ceeace ar fi o auto-desființare, ori este distrus. Ceeace e la urma urmei tot una.

Germania e la un punct în care se ridică dilema: soluția războiului în ultima instanță, sau revoluția.

Nu va fi însă în nici un caz liniste!

N. TATU

Democrația directă

Discuțiunile în jurul modificării Constituției noastre, actualizează o serie de probleme, pe cari Statul român întregit este chemat a le rezolva. Asemenea probleme s-au pus pretutindeni, unde poporul își dă seama de imperfecțiunea pactului său fundamental, cum este, în prezent, cazul chiar și în Franța, țară locuită de un popor, prin excelență conservator.

Prin cele ce vor urma, vom căuta să analizăm unele instituții, ce sunt prea puțin cunoscute la noi și cari se desemnează sub numele vag de democrație directă.

Democrația modernă, aceea a secolului XIX se deosebește fundamental de aceea a statelor-cetăți ale Greciei antice. Acolo poporul se guverna pe sine însuși. Singur își dedea legile ce le socotea necesare și singur le desfășuțau sau le înlocuiau, atunci când găsea de bine. Evident că aceasta era posibil numai în statele mici, unde toți locuitorii puteau fi ușor adunați. Astăzi aceasta ar fi imposibil atât prin întinderea teritoriului, cât și prin numărul populației. Iată de ce s'a recurs la un intermediar, parlamentul investit de popor cu mandatul de a legifera. Diferența între cele două democrații este evidentă: prima se numește directă, iar a doua indirectă.

In regimul democrației indirecțe, parlamentarii au un mandat foarte vag. Ei sunt aleși fie pentru calitatele lor personale, fie pentru increderea ce o are poporul în partidul căruia aparțin. În orice caz, poporul nu are posibilitatea de a influența pe aleșii săi pe căile legale; rămân doar curentele din opinia publică, cari constituie însă simple indicații. Singura sanctiune ce alegatorii pot să o aplice parlamentului recalcitrant, este nerealegerea lui, sanctiune tardivă și, în practică, iluzorie.

In democrația actuală, poporul are, în consecință un rol extrem de redus. Deși, după formula clasică, suveranitatea emană dela națiune, aceasta este, în realitate, condamnată la o pasivitate completă. Desavantajile acestei situații sunt multiple; ele se resimt mai ales în vremuri de criză economică, socială și morală, când preocupările tuturor poartă asupra problemelor dela ordinea zilei. Sunt astfel cazuri când parlamentul nu poate recurge la anumite soluții, pentru considerații de politică externă sau altele, pe cari guvernul, expresiunea majorității parlamentare, este obligat să le observe. Marea masă a poporului, străină de orice scrupule în acest domeniu, măconește; soluțiile ce le vrea i se refuză; este fatal ca în asemenea împrejurări să se nască curente nefavorabile instituției parlamentare și chiar democrației. Acelaș lucru se va întâmpla, ori de câte ori există un desacord între parlament și majoritatea cetățenilor. Iată de ce democrația parlamentară sau indirectă are nevoie de un corectiv.

Acest corectiv, preconizat de cantoanele elvețiene încă din secolul trecut, a fost adoptat de aproape toate constituțiile de după răsboi, cu excepția, firește, a celei românești dela 1923. El se prezintă sub două forme: inițiativa populară și referendumul, ambele manifestări ale democrației directe.

Inițiativa populară este dreptul acordat de Constituție unui număr de cetățeni de a cere votarea, modificarea sau abrogarea unei legi. Sunt, într-adevăr, probleme, ce provoacă adevărate mișcări în sănul poporului, cum a fost aceea în contra prohibiției alcoolului în Statele Unite, aceea a introducerii pedepsei cu moartea în Austria, etc. Asemenea mișcări trebuie să se poată impune pe cale legală, atunci când, prin numărul voturilor obținute, desideratul exprimat, apare ca agreat de marea majoritate a populației. Numărul de voturi, necesar pentru inițiativa populară va varia, evident, după populația unei țări și după cum constituuentul se plasează mai la dreapta sau la stânga, înțelegând să lărgească sau să limiteze înmixtiunea directă a cetățenilor în opera de legiferare.

Referendumul este ratificarea, acordată de popor unui proiect de lege, supus desbaterilor parlamentului, sau chiar unei legi votate. El servește, fie pentru a acoperi pe inițiatorul unui proiect de lege, fie pentru a da legii votate o autoritate morală mai mare.

Prin referendum poporul își exercită în mod practic dreptul de veto.

In legile noastre găsim un singur caz de referendum. Este dispoziția art. 62 din legea pentru organizarea administrației locale, din 1929 care prevedea că hotărârile consiliului sătesc în materie de buget, alipire la o altă comună, etc., sunt supuse votului obștesc al membrilor comunei. Asemenea referendum administrativ se mai găsește în cantonul Genevei și în Portugalia.

Printre statele cari au adoptat democrația directă, enumerez următoarele: Germania (Constituția din 11 August 1919), Danemarca, Austria, Lituania, Letonia, Estonia, Irlanda liberă, Danzig, etc. Constituțiile acestor State prevăd norme precise în ce privește exercițiul inițiativei populare și al referendumului (obligator sau facultativ). Din discuțiunile ce au precedat adoptarea acestor instituții rezultă că s'a urmărit crearea unei supape de siguranță, care să înlăture sguduirile sociale inutile. S'a mers până acolo, încât chiar și Constituția, acest pact fundamental pe care unii îl vor de o rigiditate excesivă, să fie supus referendumului, pentru ca din acceptarea poporului să rezulte un mai mare respect pentru dispozițiunile sale.

Fiecare popor are realitățile lui specifice și ar fi sănător uneori ca o instituție ce s'a dovedit utilă aiurea, să fie adoptată tale quale la noi. De aceea se impune totdeauna un examen minuțios al efectelor ce ar putea produce în țara noastră legiuirile aplicate în străinătate. În ce privește cele două forme ale democrației directe, ele sunt susceptibile de a fi acomodate tuturor împrejurărilor politice și sociale.

Democrația directă, bine organizată, constituie cel mai eficace mijloc de înfrângere a abuzurilor legislative.

Dr. AUREL PĂCURARIU

Simțul de critică al poporului

Marele număr de vizitatori recenti ai Banatului, cu prilejul festivităților dela Caransebeș și Reșița, au fost cuceriti de două aspecte oarecum specific-regionale: înfațarea plină de stăpânire de sine a țăranului român de acolo, care și-a întipărit în ținută multă mândrie veselă, și înfațarea ogoarelor splendid lucrate și încărcate de recoltă.

Agricultura desvoltată, în care s'a generalizat tracțiunea mecanică, a pus țărânamea din bună vreme în condițiuni prielnice de progres. Bănățeanul iubitor de sociabilitate, e repede căștigat pentru orice reunire culturală ori însoțire economică.

De aici emanciparea spirituală, conștiința independenții, viațicuie mișcărilor lui în politică.

Bănățeanul nu se lasă intimidat cu una cu două de tărgovet.

Lasă că eroarea pretenșilor mentorii culturali și intelectuali, obișnuiți să ia în mod superficial de sus pe muncitorii gliei, nici unde nu-și primește o mai promptă desmîntire decât aici.

Țăranul a făcut din moși-strămoși aspră școală a vieții, astfel că el posedă o sumă însemnată de cunoștință quasi geodeterministe ce nu suferă îndoială.

Iată ce am învățat nou de tot, din proprie experiență acolo :

Mai mulți nadrăgari facem roată în jurul unui grup de țărani din Cliciova și, natural, începem să ne jeliuim de stricăciunile ploii prea abondente ce nu mai încetează de o vreme. Cu majestatea lor impasibilă țăranii reflecțează imediat:

— Nu domnilor, n'a plouat destul, mai e nevoie de încă o săptămână întreagă de ploae pentru ca pământul să fie răzbit deabinelea și să ajute porumbului, grânelor și fânețăi.

— Dar ploaia prea multă provoacă tăciune, — adaugă un domn.

— Incă nu poate fi vorba de aşa ceva. Ar trebui să nu mai stea ploaia vreo trei săptămâni ca să ne temem de pagubă. Și dealtfel grâul s'a întremat binișor, recolta porumbului e asigurată dacă va mai cădea încă o ploaie la finele Iulie; paguba noastră cea mai mare o avem în nutrețul vitelor. Am fost desesperați. Iarba e uscată cu totul. Dacă mai ține însă o săptămână de ploae, atunci se va îndrepta jumătate din rău, căci va fi vreme să crească o iarbă Tânără, iar după ea vom avea otavă continuă...

* * *

Atâtă siguranță era în explicațiunile omului simplu dela țară, încât toată știința noastră pălea deabinele. Ce putem noi ști din marile secrete ale solului, de puterea apelor, de configurațiile straturilor de pământ, de rotația recoltelor — în comparație cu el, observatorul atent al zecilor și sutelor de ani, care, din tată în fiu, își transmite înțelepciunea.

Deodată te faci pitic și taci în față acestui veritabil profesor stăpân pe curentele de vânturi și pe tainele creației humei.

Să fie de învățătură pentru toți pretenșii propaganđiști. N'au ce căuta la țăran cu sfaturile, până ce, în

prealabil, nu-și desăvârșesc cunoștințele asupra condițiunilor economice și geologice, pentru că să poată veni în față plugarului cu un plus de știință și să fie de oarecare utilitate.

Propagandistii noștri sunt superficiali, când cred că pot apărea în fața omului dela țară în ipostază de lumiñători pe când în realitate ei sunt niște ignoranți, demni de milă, nepregătiți pentru o atare misiune.

Să se slăbească odată cu greșelile. Cei cari vor să ia contact spre a fi de folos păturii rurale, să se străduiască foarte serios în a adânci în prealabil stările locului.

* * *

Meseria agricolă nu e chiar de disprețuit. Nu e cea mai ușoară și primitoare pentru oricare neisprăvit. Adicătelea, dacă nu ești bun de nimic și nu te poți valorifica într'altă parte, aici ar fi un permanent refugiu al proștilor.

Adâncă filosofie populară a găsit ac de cojocul ignoranților.

Iată parabola.

Un tată avea trei fiți.

Cel mai mare era cel mai puțin dotat. Înțelepciunea părintească a pus imediat diagnosticul: să-l facă funcționar la Stat; doar acolo nu e nevoie de efort, iar leafa merge automat, birocratic, în afară de orice considerație calificativă.

Cel mijlociu era cu un grad mai ager decât frățaneșău mai mare. Putea fi plasat cu destulă siguranță în comerț. O minte mediocru chiar, aici poate avea viitor. Zis și făcut.

Cel mai mic — cel mai voinic. Poveștile nu dau greș în această privință. Ce rost să i se găsească?

— Locul lui să fie la plugărie. Acolo e nevoie de mai multă bătăie de cap. Așa a glăsuit tatăl cu simțul de răspundere față de viitorul copiilor săi.

Agricultura comportă aprofundarea atâtăor probleme pe cari numai un cap înzestrat e capabil să le îmbrățișeze în toată amplitudinea.

* * *

Cartea de multe ori corupe. Mai ales cartea neasimilată îndestul. Deaceea e atât de adevărat proverbul, în sensul căruia e de preferat omul cu un pumn de carte și un car de minte, față de cel cu un car de carte și un pumn de minte.

Omul de jos dă dovadă mai totdeauna de un perfect bun simț. Se ferește de exagerare și nu se amestecă unde știință lui încetează.

Există la omul simplu de cele mai adese ori o suveranitate a bunului simț.

Un cărturar, probabil profesor universitar se abătuse prin păduri fără ieșiri apropiate.

Intâlneste un cioban și intră în vorbă cu el. Cu orgoliu și istorisește dela ce depărtări vine, câte țări a colindat, câți munți a urcat: globul pământesc este o jucărie în orientările sale savante.

Țăranul ascultă și se minunează; se mulțumește cu o reflectie monotonă: «hm», «hm», «hm»...

Savantul își ia rămas bun plin de sine însuș. Se rătăcește însă și cu greu revine la locul despărțirii de cicio-

SOCIETATEA DE MAINE

banul care rămăsese nemișcat. Cu sfială se apropie de cioban :

— Fii bun arată-mi încotro e drumul care să mă scoată din codrii ăştia fără sfârşit ?

— Domnule, d-ta care cunoşti toate continentele și te-ai plimbat pe munții cei mai mari, de bună seamă că ai în buzunar toate tainele și toată știința, deci e vădit lucru că-ți bați joc de mine când îmi ceri asemenea sfat...

Rușinat, savantul plecă. Iși dădu seama, că a greșit când în fața unui om simplu însă dăruit cu minte naturală ageră, a făcut pe grozavul și s'a lăudat afară din cale. El a meritat pe deplin repezirea categorică din partea aceluia, care a pedepsit trufia — aşa cum se cuvenea.

* * *

O școală de agricultură a adresat primăriilor regiunii o circulară invitându-le să-i recomande elemente de încredere.

Primarul și notarul unei comune băgaseră de seamă, că dela o vreme un Tânăr speriat satul cu năzdrăvăniile lui. Nu era zi, în care să nu se audă plângeri, ba că a spart greamuri, ba că s'a bătut cu niște feciorandri, ba că este implicat într'un furt, ba că se dedă la viciul beuturii. Cum să scape satul de un element atât de desfrănat?

Circulara școlii agricole le veni ca o salvare. Iată prilejul de a se descotorosi de stricatul comunei.

Intocmiră deci în termeni gravi oficiai un certificat de recomandare a respectivului Tânăr, apăsând, că din satul acesta unicul element de dat este el. Fără altă explicație.

Directorul școlii de agricultură citi cu mulțumire certificatul, fără să bănuiască vre-un dedesupt. Il primi printre elevii săi.

Însă de îndată ce eroul nostru făcu cunoștința nouului mediu, se și apucă de noi isprăvi, unele mai исusite decât altele. Faima lui răsculă toată școala. Directorul se prinse cu mâinile de cap și chiamă primăria la răspundere pentru îndrăsneala de a-i trimite un element viat.

Primăria însă, birocratic, răspunse printr-o adresă oficială, întărită cu sigiliu și iscălituri în ordine, cam în felul următor :

— La noi în comună sunt numai oameni de omenie, tineri de treabă, muncitori, cu simțul rușinii, de care comuna are nevoie și nu-i poate înstrăina. Un singur element facea excepție, și am fost eu totii de părere, că dacă e să scoatem pe cineva dintre tinerii satului, apoi nu vă puteam recomanda decât pe X. Ceilalți totii au purtare bună și satul nu se poate dispensa de ei. Avem nevoie de atari tineri așezăți și destoinici. O singură secătură aveam de dat și v'lam dat-o. Poate să îndreptă...

Directorul a citit cu ochii holbați adevărul nou nouă pentru el, cap cărunt acum și obișnuit să creadă în certificatele oficiale...

Morală : la școală nu pleacă în majoritatea cazurilor elementele cele mai bune, ci întâmplarea hotărăște de atâtea ori. Astfel pleava face școală...

* * *

Încă o parabolă cu tâlc...

Băiatul termina școala primă. Se presupunea, că a

ajuns la un grad de cumințenie ce poate fi ușor verificată. Tatăl și mama hotărîră să pună la încercare mintea copilului, pentru că să stie și ei cu un ceas mai degrabă pe mâna cui vor lăsa ca mâine toată agoniseala anilor de muncă necurmată și cumpănă.

Capul familiei își luă băiatul în fapt de seară la capătul satului ca să întâmpine grămadă porcilor.

— Să-mi arăți, tu, dragul tatii, cari sunt porcii noștri ?

Fiul își plimbă ochii peste porci, fără curiozitate, nu distinge și reflectă nepăsător :

— Nu-i cunosc !

Un fier roșu se învârti în inima țărănumi mândru. Tăcu. Se întoarse acasă. Refuză bucatele. Nu mai schimbă o vorbă cu soția sa. Somnul nu s'a prins de el. În sinea lui însă mijia speranța, că a doua seară băiatul va răspunde mulțumitor la întrebare.

Cum se inseră a doua zi, tatăl și fiul ieșiră în calea turmei de oi :

— Ei, dragul tatii, ne recunoști oile ?

Fiul însă privi sumar turma și se grăbi să răspundă :

— Nu le cunosc !

Venin vârsă fierea bietului om. Acasă — o vorbă. Nicămâncare, nică somn. S'a perpelit bietul om ca în frigare. Și totuș mai rămânea un examen, ultimul. Mut, însă cu oțelită stăpânire de sine își luă băiatul a treia zi, când își făcu apariția ciurda de vite :

— Ei, măi băete, de bunăseamă tu știi care sunt boii și vacile noastre. Spune !

Năuc, fiul fu la aceeaș înălțime :

— Nu le cunosc !

Un fior adânc a săgetat inima nefericitului tată. Când nevestă-sa îl zări atât de posomorât, și-a ieșit din fire și l-a întrebat ce este cu el. Se îndoiește în fiul său ? L-a scormonit și descusut cu abilitatea-i încercată, întratăță încât au stat la sfat până în adânc de noapte, căzând de acord, că nici unul nici altul nu e atât de mărginit încât să le semene odrasla asta.

Pe ei doi trista constatare nu i-ar fi deprimat prea mult, însă le păsa de sat. Ce va zice satul ? Ce jenă pentru sat să suporte în sânul său un atare netrebnic.

— Nu, hotărît nu ! Acest copil nu poate rămâne în acest sat cu oameni de treabă și cuminți, — încheie bărbatul !

— Bine, zise femeia, sunt de părerea ta, însă unde să-l trimitem ?

Și ca printr-o inspirație, le veni acelaș gând :

— Să-l dăm la școală !

Vasăzică, lepădătura satului să fie asvârlită pe grumajii școlilor.

O fărâmă de adevăr e aici : nu lamura tineretului școlăresc pleacă la învățătură, ci de multe ori gozul ia calea orașului, fie din ambiiția unor părinți bogăți, fie dintr-o nevoie de epurăție a organismului sătesc.

* * *

Nici nu s'ar crede cătă judecată dreaptă este acolo jos ! Cătă bunătate de suflet, cătă suveranitate a simțului de răspundere și dreptate, și cătă critică severă se exercită neîncetat.

Și totuși, ce lume părăsită, este aceea, pe care ne place a o flata drept țara cea mare și veșnic izvor de improspătare a tuturor energiilor.

ION CLOPOTEL

O „carte de scris multe și de toate“

Câteva contribuții de psihologie populară

In cercetările mele de folclor și etnografie ce am făcut în diferite părți, am dat peste multe lucruri interesante. In Feleac, comună învecinată de Cluj, am dat peste un carnet intim al unui țaran din acest sat, ce cred că merită să fi cunoscut pentru conținutul lui. Am dat importanță întotdeauna documentelor de acest fel: scrise direct de oameni din popor fără alte preocupări, decât acele de a satisface propriile lor cerințe sufletești.

Intrucât mă privește, dau câteva note caracteristice, o parte din aspectele sufletești ale țăranului *Todor Dumitru* din Feleac, care a scris pentru el această «carte» în care se află pe drept cuvânt, «multe și de toate». Aci își nota el zi cu zi prin 1908, ceeace-l interesa mai mult. Noteazățimpul, cunoștințe diverse ce-i vin la ureche de prin gazete, «foi»; propriile lui sentimente, precum și ale altora în cari el se recunoaște ca într'ale lui; un fel de *bazar* sentimental unde se găsesc de toate: medicină populară, vers popular, meteorologie populară, literatură cultă, etc. Centrul de preocupare il formează *iubirea*; floarea lui aleasă pe care o cultivă în toate împrejurările. Aceasta era pentru «Todor» și ca «holtei» și după căsătorie, un lucru principal; doavă sunt multele poezii de proveniență cultă și populară ce privesc acest sentiment.

Potrivit celor de mai sus, aflăm dela un țaran din Ardeal, de acum 25 de ani, ce gândeau, ce credea, cum simțea; noi oprindu-ne cu deosebire la influența pe care au exercitat-o asupra lui curentele de idei ale timpului, venite la cunoștința lui pe cale cărturărească.

* * *

Atât *Todor Dumitru* cât și marea majoritate a celor deopotrivă cu el, țărani din Ardeal, sunt dela naștere până la mormânt în prezența a o mulțime de influențe, dintre care ideal vorbind două sunt mai bine relefate la țaranul nostru din 1908: a) *cultura populară*, sub forme diferite: cântece, obiceiuri, cunoștințele proprii mentalității satului respectiv și clasei din care face parte — și b) alte cunoștințe primite prin mijlocirea cărții. Insul din popor rămâne de cele mai multe ori într'un stadiu de psihologism cultural caracteristic culturii populare — oral tradiționale — și se mulțumește să răsfrângă atâtă cât îi dă mediul acesta. In această privință îmi pare nimerit calificativul ce lădă Vasile Pârvan acestor «*suflete cari ar avea cera de spus, nu pot, și-și caută pe altele mai fericite ca ele, ca să le exprime gândurile: sunt cei mulți cari trăiesc prin sufletul altora, mai mult sau mai puțin intens, după cât pot primi în ei din bogăția*

altor suflete». Și într'adevăr, «Todor» este dintre acei puțini din popor cari caută să se lămurească cât mai mult. El nu vrea să rămână pe o treaptă primară de cultură, și cum am spus, găsește în nemijlocita lui apropiere un isvor nescat de unde se alimentează: e cultura populară, comună satului, cunoștințele ce-i vin prin mijlocirea cărții. Până la democratizarea școlii țăranul trăiește într'un cerc mai îngust de cunoștințe fixe, impuse individului prin repetiție sub formă de rituri, obiceiuri, credințe, etc.; de când școala s'a *popularizat*, posibilitatea de manifestare spirituală a crescut și la țărani, unii dintre ei nu se mai mulțumesc să rămână într'un stadiu fix de cultură, ci, ne găsim deodată în fața a două aspecte de cultură contopite prin ceeace au ele comun: e vorba de cunoștință primită din mediul său de viață rurală și cea primită prin mijlocirea cărții. Manifestările de ordin spiritual merg acum la țaran unite, deci și puteri îndoite de manifestare a simțemintelor sale. In sensul acesta se adverșește și părerea ce-o are țaranul nostru despre cel ce știe carte, că ar avea patru ochi...

Trecerea dela un mediu de cunoaștere (popular) la celălalt (cărturăresc), nu se face brusc, spre a avea o pseudo-cultură; trecerea se face pe nesimțite, fără nici o deformare a ideilor.

Țaranul se inobilează cu idei noi și forme noi de expresie pe cari, dacă nu și le stăpânește încă sigur, e conștient de însemnatatea lor. Această nouă înrăurire asupra țăranului se face prin «foi» populară cari au marea calitate de a nu fi inopertune mentalității țărănești: ele sunt o creație aproape original-ardelenească, fiindcă aici au luat o dezvoltare vrednică de notat. «Todor» merge până acolo încât vrea să arate de unde reține cunoștința: «versu muerii lui Mihailă din Feleac arsă de foc».

Pentru noi este interesant să știm ce anume îl interesează pe «Todor» din aceste «foi», produse urbane, ce anume a primit și a reținut, spre a ne face o idee cât de sumară asupra mentalității unui țaran din Ardeal în această vreme. M'a interesat pe mine mai mult *românismul* lui Tudor și nu pentru că aș fi vrut să'l scot numai decât pe acesta la iveală, ci pentru că această notă românească e caracteristică nu numai țăranului Tudor, ci e caracteristică într'o oarecare măsură țărănimii din aceste părți. Astfel, aflăm notat în carnetul său intim:

«amândoi suntem de mamă de o făptură și deo seamă ca doi ochi într'o lumină ca doi brazi într'o tulpină

ieu și frate tumi esti frate
în noi doi un suflet bate
amândoi avem un nume
amândoi o soarte în lume. Todor».

Această poezie de proveniență *cultă* este prință într'un chenar de cadrul rural deosebit prin plasticitatea lui: «la noi Ianuarie în 26 și 27 au băut un vînt ne mai pomenit de nimeni, atunci a fost omorât Ionașu lui mertoiu duminecă in 27 1908».

Românismul lui *Todor* este simțământul conaționalilor lui și al consătenilor lui într'o anumită formă. Prin cunoștință de carte acest simțământ ia o formă *definită*, căci notează: «acuma în luna lui Martie în 15 se împlinesc 60 de ani de la stergerea iobagii. Todor»; ceeace pentru noi însemnează că nu mai suntem în fața unui individ amorf sufletește. El are o atitudine hotărâtă. Si să nu se creadă că suntem în fața unui caz izolat: nu, mulțimea din aceste părți, are desvoltată conștiință aces-tui românism din trecutele zguduiri politice cari au redeschis-o la o viață nouă, cum se înțelege și din versurile ce urmează și cari sunt scrise de *Todor* din Feleac în carnetul său-cronică de casă:

«frați să mergem în câmpie
în câmpie sărători,
să muncim cu bărbătie
pentru noi nus sărători,
dela zori până în sfîntire
zi de vară să lucram
a strămoșilor ostire
asudând să îmbuimă.
arde astăzi mândru soare
și pământul e uscat
săl udăm dar cu sudoare
căci eu sănje lam udat.
Lam udat când în câmpie
steagu țării fluturat
dear veni apa la moră,
în bătaie sau mai moră
ai români flacări...
până când toți suferiți
de atâta umiliri oh robie!
pentru moarte răbdam zăce
fără înimi ce suntem
țara e un mormânt lăce
unde tot putraz zacem».

Aceasta dovedește cu câtă intensitate trăia un țaran din Ardeal idealul unirii prin mijlocirea cărții, căci urmează:

«vie anostă deșteptare
steagu sfânt săl înălbă
ori scăpăm vechile altare,
ori supt ele ne 'ngropăm

căci robia

SOCIETATEA DE MAINE

în câmpia românească,
hai dați frați să semănăm,
sfânta flore vitejească
și cu sănje să udăm,
să luăm secure cosă,
sprea goni npilători
să 'n grășam lunca cuosă
de voinici să crească

ah robie flori! !

Crede cea mai mare parte dintre noi că țăraniul are un câmp ingust de cunoaștere, că e strâmt la minte; și această prejudecată se sfarmă de realitățile de față. Din contră, infinite nuanțe de sentimente rezumă o sensibilitate ascuțită și la țărani: Todor chiamă luna în versuri ca un om «cult», pentru că în conștiință lui această minune este tot așa de reală ca pentru orice om de cultură: «lună plină și măiastră ce răsai de după nori, vină și la a mea fereastră să-ți spuiu tainicul meu dor; ști tu când de altă dată când frumos eu team rugat ai venit la mine în dată și cu min de vorb ai stat, vină să vorbim puțin, și cu dulci razele tale mai alungă al meu chin; tum ști doru și durerea suferință me o crezi, iar eu am măngâiere că tu taina mea păstrezi. cu incredere deplină vreau acuma săti vorbesc, săti spun ce am pe inimă și să mă jeluesc».

ai plecat frumoasă lună după tainicul popas ieu zicândui noapte bună, la fereastră am rămas. mă cuprinde noaptea neagră, noaptea plină de misteri căci sub nori o ascunde iar luna colo sus pe ceriu

december 28—1910. Todor».

Luna este un motiv poetic cunoscut și literaturii populare, iar accentul liric l-a mișcat — se vede — mult pe Todor. Nici o trecere bruscă de la poezia populară la cea cultă; conținutul liric fiind comun atât poeziei culte cât și celei populare, deosebirea fiind numai de formă. Tot așa se întâmplă și cu alte treceri dela un patrimoniu de cultură la altul.

Nota religioasă se amestecă des și revine și ea ca un motiv serios sufletesc în preocuparea ideală a lui Todor. Ea constă în interpretarea poetică a unor teme religioase ce nu exclud prin nimic trăsăturile «cei mai frumoasă să vede în Mai».

Mă opresc dela alte comentarii; amintesc totuși că aceste versuri erau trăite de către un țăran din Feleac înainte de răsboi, aproape de Cluj, citadela desființării neamului românesc din Ardeal. Simțind această conștiință națională la un țăran român în acest timp, poate că ne vom explica mai bine evoluția istorică urmată de români în ultimii douăzeci și cinci de ani.

Am subliniat această notă din spiritualitatea unui țăran român din Ardeal spre a răsturna unele prejudecăți. Citind versurile simți pe undeva în apropiere, umbra marilor revoluționari din 48. Feleacul era un post de observație între insula de puternic romanism a Motilor din Munții Apuseni și Clujul trufaș al oficialității maghiare. De aceea suntem deștepți. Sentimentul național este treaz în popor în anul 1918 și este încrestarat adânc ca o sentință biblică ce cutremură.

Spre a ne întoarce la mediul sufletesc în care se mișcă acest țăran, încadrăm iarăși: «comete sau stele poate să fie mai lung dar ieu atâta sunt aflate din foaia poporului» etc. că «în August au murit Iacob Mureșeanu din Cluj care au cântat versuri la morți 1908 Verșul care sau cantat la înmormântarea lui Iacob Mureșeanu au stat din 332 de randuri dar verșul au fost făcut de dansul până era în viață așa (vers) scris nu să mai pot afla pe totă lumina și față pamantului Todor».

Elementele acestea sufletești în funcțiunea lor ideală duc la o armonie: aceste aspecte psihologice în unitatea lor, dau *persoana țăraniului nostru* și ne încredințează de o anumită fizionomie sufletească a lui. Iubirea căminului părintesc ne desvăluie o altă notă sufletească a lui Todor: una din cele mai interesante, cunoscându-se mobilitatea celei mai mari părți la țărânimdea din Ardeal pentru căștigul pâinei, fără ca totuși prin aceasta, căminul părintesc să devină mai puțin iubit. Din contră pare că este îndrăgit mai mult. Todor este atras de această dragoste a căminului părintesc prin următoarea poezie în formă literarizată:

«iată mă aduce trenul în cătunul meu iubit,(,) locul visător de aur unde am copilărit(,,)

unde am stat la sănul mamii unde am crescut măricel și unde mia zis ie mie(:) dragu mamii voinicel(,) după ce vei crește mare(,) și în țări tei depărta să nu uiți nici pe o clipă vatra și pe mama ta(;) astfel ascultând povata(,) după trei ani și mai bine(,) scumpa me dorită mamă iată mamă intors la tine m Cozma».

Aceste versuri oglindesc atât de bine viața socială a țăraniului român din Ardeal care adesea și părăsește căminul în căutarea unei pâini mai bune. Iubirea aceasta a locului natal se concentreză cu putere, se contopește cu dorul de mamă.

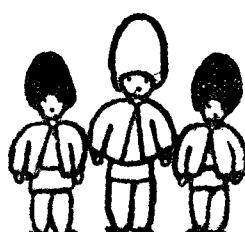
Prin urmare încă un element psihologic ce ne completează, ducându-ne la o formă spirituală anumită unui mediu social cunoscut și recunoscut prin aceste câteva note sumare proprii lumii dela țară din partea locului.

De aceea, pentru conținutul său, carnetul intim al lui Todor din Feleac, e un document de preț, unde remarcăm din partea țăraniului o hotărire dărăz contra împăratilor. Știința de carte nu i-a slăbit această conștiință, ci din contră, i-a mărit-o devenind un țăran de conștiință ofensiv-națională, recunoscută prin versurile cari și le-a ales și notat pe inima lui. Cât s'a ridicat el pe scara unei înțelegeri poetice, se vede de altfel și din unele versuri de o pătrunzătoare melancolie pe care le scrie el în Noembrie 1909 fără să spue de unde le-a luate:

«Tomna *) tu miai bolnăvi (t)
codru și câmpia(,)
iar pe mine mai logodit
cu melancolia(;)
tomna tomna cum îți cer(ni)
ploile pri(n) ciată(--)
umbra morții mio astern(ni)
peste a mea viață(—)
și răring tu frunza(,)
una câte una(,)
imi rărești bătăile(,)
inimi întruna(.)
December în săptămâna crăciunului 1909».

ION CHELCEA

*) Înțelegându-se, toamnă.

PROBLEME SOCIALE

Opinia publică

(Continuare)

In chipul acesta se întreabă și Dougall (în lucrarea sa *The group mind*): cum opinia publică ajunge să fie superioară opiniei individuale și celei mijlocii.

Răspunsul și explicarea date de el merită o atenție deosebită. Afirmarea aceasta a superiorității opiniei publice pare paradoxală la prima vedere, deși este admisă în genere. Dougall pleacă de la premisa aceasta: «Opinia publică nu există decât în conștiințele indivizilor (deoarece am înălțat cel puțin provizoriu, concepția unei conștiințe colective, totuși ea este un produs nu al vieții mentale individuale, ci al vieții mentale colective». Aceasta înseamnă că opinia publică are un *standard* sau nivel mai ridicat în ce privește justițea și toleranța decât pot să-l aibă majoritatea indivizilor, de oarece în aceste domenii ea este superioară unei opinii, care va fi simpla rezultantă a opinilor indivizilor însumată sau adunată laolaltă. Să vedem însă cum se petrece procesul acesta după Dougall. De ce și cum opinia publică ajunge la un nivel mai înalt decât acela, care se găsește la mijlocia sau media indivizilor care o compun totuș? Spre a dovedi cum se face această nivelare printr'o ridicare la nivel a stărilor sufletești și morale în sănul majorității unei națiuni, Dougall pleacă dela un fapt general, acela al națiunii și desvoltării sentimentelor morale la indivizi. Prin jocul spontan oarecum al desvoltării sentimentelor egoiste și altruiste la om se petrece *neutralizarea* — i-am zice — pornirilor egoiste și propagarea în masă sau majoritatea numai a pornirilor altruiste. Aceasta ne va explica de ce opinia publică se înălță peste mijloace cari înregistrează sau rețin numai sugestiile, pornite dela oameni sau personalități insuflețite de un ideal moral și repudiază sau elimină mai bine în chip automat influențele venite dela oameni capabili, însă fără de simț moral. Firește că opinia publică se formează prin influențele exercitatate de oamenii cari aspiră să conducă. Aceștia prin prestigiul dobândit imprimă semenilor sau caută să imprime idei și sentimente, cari sunt ale lor. Ce se întâmplă însă? Aici intervine jocul de nivelare spontană, de care vorbiam și care este esențial.

Când cineva — un om influent de aceștia — năzește să imprime influența sa, el poate *pune în joc* mari capacitați personale sau abilități, prin care să canalizeze opiniile din jurul său.

Însă *direcția* ca și *efectele* acestei națiuni sau sforțări vor fi deosebite, după cum abilitatea personală este *dovază* sau însotită de egoism sau invers este însotită de altruism. Oamenii aceștia influenți sunt niște șefi sau *leaders*, care sunt morali numai atunci, când la abilitatea lor se adaugă și factorul altruist.

Cei care nu sunt insuflețiti de altruism nu influențează decât indirect opinia semenilor lor și aceasta le scapă oarecum, de oarece ei nu-și fac din ea și înrăurirea ei un scop în sine. Intr'un cuvânt, un om de o asemenea capacitate, însă lipsit de altruism, își aplică această capacitate numai să-și asigure satisfacția și puterea lui personală. În ce privește însă pe ceilalți semeni, chiar dacă urmărește să-i influențeze, o face numai

atât cât să asigure supunerea lor la ordinele și sugestiile lui, inspirându-le respect, frică, etc. față de el.

Mai departe, despre ideile și sentimentele masselor în genere, ce simțiri nutresc ele, el nu se interesează și nici nu-și face o preocupare, de oarece scopul său e atins, este *consumat* în impunerea sentimentelor, de care vorbiam și care-i asigură baza satisfacțiilor lui personale. După aceasta, el nu mai urmărește nimic și opinia publică *scapă de sub direcția și controlul lui*, urmându-și singură drumul croit. Iată deci cum se neutralizează sau anihilizează influențele, care ar putea duce la *degradarea opiniei publice sau scoborarea nivelului ei obișnuit*, numai prin jocul acesta automat al pornirilor egoiste, care elimină din calculele lor influența directă a opiniei publice.....

În schimb însă nu tot așa se petrece lucrul cu influența celorlalți conducători, a căror capacitate este însotită de sentimente morale și *al căror mobil este altruismul*. Pe când la primii influenți, pe care ar putea să o exercite asupra opiniei publice, se pierde prin anihilarea și devierea ce am văzut la aceștia din urmă, influența se adaugă și este *căștigată la patrimoniul opiniei publice*.

Pe când cei din categoria intâia nu se preocupă de sensul sau calitatea opiniei publice și chiar au tot interesul ca în aceasta să domnească anumite dispoziții morale, care prin *contrast* să le permită a-și asigura scopurile lor de satisfacție și putere personală, cei din categoria a doua urmăresc să influențeze *direct* opinia publică, spre a ajunge la un acord între scopurile lor proprii, și opinia publică.

Pe când unii — primii — se mișcă *pe un plan deosebit* decât acela al opiniei publice, ceilalți se mișcă *pe același plan* cu ea.

Am văzut acum de unde vine deosebirea dintre ei. Pentru aceștia din urmă, ca niște *leaders* morali, dispoziția lor morală se aplică la fericirea semenilor, fiind altruistă prin firea ei. De aceea chiar un asemenea om urmărește cu toată capacitatea lui să influențeze sufletele altora și el își face din exercițiul unei atare influențe un scop în sine.

El vrea adică cu tot dinadinsul să ridice pe concetățenii săi și pe toți oamenii la nivelul său sau la acela, pe care-l socotește drept ideal de urmărit. Câtă deosebire deci între el și celalt, care se ferește dimpotrivă să exercite vreo influență asupra semenilor, căci interesul lui este să-i vadă insuflețiti de sentimente, care să-i facă neapă de a pune în discuție pornirile sale egoiste!

Dar tocmai de aceasta — ca un fel de compensare, acest om capabil, lipsit însă de simțul moral nici nu vrea să-i facă pe ceilalți asemenea cu el și *exploatează neasemanarea aceasta morală în profitul egoismului său*. El îi lasă să fie și mai departe cărmuiți de sentimente altruiste, dacă vede că în chipul acesta poate să-și îndeplinească mai bine scopurile sale egoiste. Ceva mai mult, el se face un aliat neașteptat pentru acei *leaders* morali; căci cel puțin în vorbe și din vârful buzelor el prețuiește aceleași acțiuni și aceleași idealuri ca și ei.

In acest fel și conducătorii lipsiți de simț moral influențează în aceeași direcție ca și conducătorii morali, întăresc opera de ridicare a nivelului moral în societate.

Invers însă nu se întâmplă niciodată ca niște conducători morali să prețuiască și să aprobe acțiuni rele, ci totdeauna lucrează contra lor.

Iată cum s'ar ajunge, printr'o influență de nivelare spre limita de sus, că opinia publică să fie superioară opiniei individuale și mijlocii.

Desigur că această explicare a lui Dougall, asupra căreia am stăruit cu deosebire, este interesantă între altele prin caracterul ei de *optimism*, căci conform acestei explicări numai ceeace este bun lucrează efectiv în formarea opiniei publice și rămâne ca o forță determinantă în progresul societății, pe când ce este rău se pierde fără urmă și se anihilează prin procesul acesta de *nivelare superioară*.

Orice am crede despre concepția aceasta a lui Dougall, privită în totalul ei, ea prinde și rezumă cel puțin unul din aspectele caracteristice ale opiniei publice. Intr'adevăr, deși opinia publică reflectă starea societății în care se produce, totuși ea nu este o simplă oglindă sau nu înscrie în curentele ei cu aceeași fidelitate toate manifestările din societate. Adesea ea proiectează o mișcare înainte, *anticipează* o stare, spre care societatea cel

puțin *tinde*, dacă nu o realizează în fapt. De aceea chiar opinia publică poate fi mai bună sau superioară din punct de vedere moral în sensul indicat de Dougall mijlociei sau mediei dintr'o societate. De aceea poate de aici să vină și puterea de *recomfort* a opiniei publice, ordecători suntem nedreptăți sau constatăm o *flagrantă contrazicere* între manifestările din societate și normele de conduită morală. Acest *recomfort* face că ne internăm în opinia publică ca într'un locaș de reculegere, ne dă curaj să înfruntăm intemperiile luptei din viață, când știm că opinia publică este de partea noastră. Atunci nu mai suntem izolați, ci alături de noi stă o forță imponderabilă, dar nu mai puțin *prestigioasă*. Opinia publică *n'ar avea de unde să exercite* aceste efecte de îmbărbătare morală, dacă prin ea însăși n'ar fi o forță morală și încă se ridică adesea pe un plan mai înalt decât acela, în care se manifestă și se transcrie mersul obișnuit al vieții din societate. Iată prin ce putem spune că opinia publică de acord cu Dougall se întâlnește sau *coincide* cu expresia morală cea mai înaltă, sintetizată în conducătorii morali ai unei societăți.

(urmează)

CONST. SUDETEANU

PROBLEME ECONOMICE

Problema bazinului dunărean, problema Europei

II. Cehoslovacia

Economicește, fără îndoială, cel mai puternic stat din grupul dunărean este statul cehoslovac. Popor luminat și harnic, cu conducători serioși și conștiienți de misiunea importantă ce li-s'a incredințat și având în frunte pe președintele Thomas Garrigue Masaryk, decanul mișcărilor de libertate din fostă monarchie, cehoslovaci și-au consolidat poziția economică în aşa măsură încât pot face față concurenței oricărui stat exportator în bazin. În Cehoslovacia câmpurile de grâu alternăză aproape regulat cu instalațiile industriale, iar echilibrul dintre agricultură și industrie este aproape perfect: 39% din populație lucrează la câmp, 33% în industrie, iar restul în alte profesioni. În scurtul interval dela înființarea statului cehoslovac, până azi, s-au desvoltat toate ramurile de activitate economică până la acel nivel, încât nu sunt avizați decât la un import minim. În vreme ce în primii ani de după războiu Cehoslovacia importă din bazin 80% din cerealele necesare, azi acest import abia mai face 30%. În acel timp se importă din România aproape 90% din vitele pentru tăiat, azi acest import se reduce la câteva zeci de vieti și câteva sute de porci grași, pe lună, și aceasta numai după repetate

intervenții; în aşa măsură s'a desvoltat creșterea vitelor în Cehoslovacia. Și pe drept cuvânt: coastele Slovace nu pot produce, decât puțină secară și cartofi, a căror cultivare formează sursa principală de trai a slovacilor. În schimb însă prezintă livezi minunate pentru pășunat. Ministerul Agriculturii nu a stat mult pe gânduri, ci a împroprietărit pe slovacii lipiți pământului de săraci cu vite cornute de soi, dându-le astfel un isvor de căstig foarte însemnat și măring bogăția națională. La fel s'a procedat în mai toate ramurile de producție și toate articolele, pe care le-au putut fabrica în țară, le-au boicotat pe piețe străine. Metoda aceasta însă este buna numai pe jumătate, căci este reversibilă. Și statele vecine, văzând auto-izolarea excesivă a Cehoslovaciei, au procedat la fel.

În perioada dela 1918—1926 Austria importă din Cehoslovacia cca 88% din consumația sa de zahăr. Azi nu mai importă nici 5%, iar în România importul zahărului cehoslovac este complet interzis. Uriașe culturi de sfeclă de zahăr rămân astfel în Cehoslovacia neutilizate, căci piețele principale de desfacere ale zahărului cehoslovac, piața jugoslavă și cea turcească, nu pot absorbi toată producția. Îar în România, unde cultivarea sfeclei nu este atât de rationalizată și fa-

bricile de zahăr sunt în mâna unui trust capitalist, prețul chilogramului de zahăr este de patru ori mai mare ca în Cehoslovacia. În schimb la ei un dejun ceva mai copios costă cât la noi o pereche de pantofi. Avem în față o ilustrare clasică a rezultatelor la care duce autarhia: o urcăre exagerată, în interior a prețurilor articolelor, a căror producție este strict dimensionată față de consumație, cum este și cazul cu alimentele în Cehoslovacia. Și de oarece isvoarele de venit ale publicului consumator sunt limitate, urmează că păturile mai sărace ale populației sunt silite să indure privații, iar cele mai înstărite să restrângă consumarea produselor la strictul necesar: iată coborârea standardului de viață; ca o consecință a acestui fapt, aglomerarea de mărfuri în magaziile și depozitele fabricilor și la urmă concedieri de muncitori în masă, șomaj. Iar șomajul la rândul său înseamnă micșorarea publicului consumator. Și în actualul sistem de producție fenomenul se repetă la infinit într'un cerc vițios, și vai de acela, pe care l'a apucat.

Dar autarhia exagerată mai are un efect. Este indisutabil, că o țară industrială face produse industriale mai ieftin. Avem cazul ferului dela Wittkovitz, sau dela Erzberg, care costă pe jumătate așa de scump, ca cel dela

Reșița. Cauza este *Natura* care a făcut, ca ferul dela Witkovitz, și dela Erzberg, să se găsească, am putea spune, la lumina zilei. Minierul cehoslovac și austriac, în cele mai multe cazuri trebuie să se apeleze numai, ca să culeagă minereul de fer. Condițiile usoare de exploatare și bogăția în minereuri și cărbuni fac în primul rând, ca o țară să devină industrială. Iar industria înseamnă bogăție, bogăția școală, școală nouă metode de exploatare rationalizate, cu un cuvânt producție eficientă. Nu acesta este cazul la noi, unde minerul român trebuie să se coboare la 6—700 metri sub pământ, să înfrunte toată vitregia naturii și mii de pericole, ca să scoată la suprafață minereul și cărbunele, de multe ori de valoare mediocre mărind astfel în mod exagerat cheltuelile de

regie și exploatare ale întreprinderii. Vorbesc aici în ipoteza cazului ideal, și nu iau în considerare inimicurile politicianismului și ale nepotismului profitor în industrie, cari toate măresc în mod inutil și dăunător costul producției.

In schimb, într-o țară pur agricolă produsele agricole sunt mai eficiente decât într-o țară industrială. Acum, întrerupând schimbul natural între o țară cu caracter agricol și între o țară industrială, se produce următorul fenomen: în țara industrială prețul cerealelor și alimentelor va crește (căci în definitiv lucrătorul trebuie să mănânce, iar alimentele sunt puține!), salariile trebuie să urmeze această creștere, ceeace înseamnă din nou o majorare a prețului produselor industriale. In statele agrare însă,

deoarece alimentele nu mai găsesc piață, prețul lor va scădea simțitor. Se naște astfel o dislocare disproportionată între prețurile produselor industriale și între prețurile produselor agricole. Iar țăranul român ajunge în situația, ca să plătească două măsuri de grâu pentru o potcoavă. Aceasta înseamnă o scădere considerabilă a puterii de cumpărare a statelor agrare, ceeace pentru statele industriale aduce din nou şomaj, din nou valurile de criză. Si Cehoslovacia are deja peste 700.000 șomeri la o populație de $13\frac{1}{2}$ milioane de locuitori!

Cele înșirate aci demonstrează clar, de ce pot suferi de criză și țări cu bogății enorme, ca Cehoslovacia și România.

Ing. VIRGIL BIROU

Jean Bart

S-a înăplinit un an dela moartea lui Jean Bart. Vestea morții lui îndurerase pe mulți. Cu moartea lui literatura și cultura română au suferit o grea pierdere, căci dispără un scriitor de rasă, un suflet delicat și generos, un om de inimă și de alese însușiri intelectuale.

Debutul și l'a făcut la «Munca literară și științifică (1894) de sub conducerea lui C. Popescu Arzuga, scriind în același timp și la «Munca», organul politic săptămânal al social-democrației române. Se știe că Jean Bart a făcut parte din mișcarea socialistă dela sfârșitul secolului trecut, care a fost mai ales un curent cultural, o confrاتie intelectuală, și mai puțin o grupare politică. Încă din timpul adolescenței, la Iași, a făcut cunoștința ideilor noii mișcări culturale sociale, care i-au format spiritul și i-au determinat atitudinile: gustul pentru ideile generale și obișnuința de a privi viața prin prisma lor.

A urmat apoi colaborarea la «Noua revistă română» a lui Rădulescu-Motru, «Viața Românească», «Adevărul literar și artistic» etc.

In anul 1901 își tipărește prima carte «Jurnal de bord» — schițe marine — opera care inaugurează un nou gen în literatura română.

Schițele și novelele publicate în «Viața Românească» le adună în volumul «Datorii uitate» (1908). Bucata ce poartă titlul acestui volum este «un fragment dintr-un roman social, scris cu o maturitate de observație și de gândire care aduce aminte de romancierii francezi de primul rang» (Ibrăileanu).

Urmează broșura «După 20 de ani», o ascuțită și emoționantă novelă.

După răsboi a mai publicat «Prințesa Bibița», «Insemnări și amintiri» și «Peste ocean», lucrare care cuprinde interesante observații asupra Americii.

In ajunul morții lui, editura «Adevărul» a lansat opera-i de căpetenie, romanul «Europolis», mare frescă nautică și urbană, care va rămâne, desigur, una din operele cele mai frumoase ale prozei noastre.

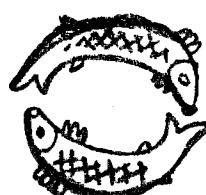
In mod obiectiv și realist, Jean Bart ne-a zugrăvit oameni și peisagii, ne-a istorisit fapte și întâmplări interesante, fie din țările ce le-a vizitat, fie din mediul românesc.

Spirit filtrat prin atâtea călătorii ce făcuse în calitate de ofițer de marină, Jean Bart devenise unul dintre cei mai occidentali scriitori ai noștri, prin probleme pe care le puse și prin felul cum a privit și a zugrăvit viața.

Jean Bart n'a fost un scriitor de mare producție. A fost un rafinat al paginei cizelate, al nuvelei îndelung șlefuite. Din opera lui, lucrată cu subtilități de miniaturist, nu se poate înălță un singur șir, o singură frază, pentru că nu este nimic de prisos. El n'a scris decât atunci, când a avut ceva de spus, când a avut ceva de împărtășit semenilor săi. Articolele lui erau scrise cu o minuțioasă grijă pentru eleganța stilului și gândite cu o neclintită preocupare de sinceritate și onestitate.

Să-i fie memoria proslăvită!

ION TOMUTĂ

Discuții și recenzii

**Eugeniu Sperantia:
„Papillons“ de Schumann.**

**Despre principiul unic al vieții,
dramei și frumosului. Replică la
„Laokoon“ de Lessing.**

Ed. «Cugetarea» București, 1934.

Lucrarea aceasta a d-lui Sperantia e grea de probleme estetice. Noțiunile fundamentale de estetică sunt luate în cercetare rând pe rând și tratate într'un chip care evită pedanteria, făcându-le abordabile chiar și celor ce nu au o pregătire specială, fără să sacrifice însă nimic din exactitatea științifică.

Ceea ce o caracterizează e înainte de toate faptul că d-sa caută să prindă «fenomenul» estetic independent de condițiile psihogenetice și de detaliile biografice, care nu au nici un raport direct cu esteticul ca atare. «Desemnul unei forme geometrice de perfectă regularitate și simetrie se poate aprecia, spune cu foarte multă dreptate d-sa, fără a se face apel la condițiile psihologice ale executorului său, pentru că intenția se vădește ușor, iar succesul este garantat prin adecvarea relativă dintre intenție și realizare». «Nu poate fi ceva mai amuzant și mai revoltător, spune d-sa deasemeni în altă parte, decât ambicia pe care au avut-o unii de a descoperi criteriul explicativ al valorii inspirației poetice în dosajul metabolismului organic înăuntrul structurii chimice a excrețiunilor, recte: în analiza urinei». Conștiintă de insuficiența explicărilor psihologice pentru înțelegerea operei de artă, d-l Sperantia caută să privească această operă ca atare și să o sesizeze în structura ei intimă și obiectivă. Dar în afara de caracteristica aceasta antipsihologistă și antibiografică, o altă caracteristică, pozitivă, a lucrării d-sale este cea metafizică. D. E. Sperantia caută să demonstreze legătura indisolubilă pe care opera de artă o are cu viață, cu viața spirituală în genere, deducând sensul și semnificarea operei de artă din noțiunea de viață spirituală. Înăud seama de această trăsătură fundamentală care uneori implicit, alteori explicit, străbate lucrarea «Papillons», putem afirma că d. Sperantia are o concepție metafizică biologică despre artă în genere. În legătură cu aceasta, pasajul următor

este elovent: «Contemplând, conțurăm lucrurile în contururi pe care le putem numi *biomorfice*, pentru că forma lor e dictată de viață noastră. De aci și până la procesul de «Einfühlung» (sau «intropatie») nu mai e decât un pas, ori poate și acest pas este parcurs: poate că aci este fondul biologic al acestui proces iar *Arta* este destinată să fixeze durabil și mai ales *comunicativ* infățișările sensibile ale acestor «unități» de viață interioară, evidențind că mai mult fie mijloacele de afirmare fie lupta lor de perseverare ca unități vii». «....Unitățile de viață interioară, proiectate în concretul intuiției, constituiesc de fapt elementul fundamental al impresiei de «frumos». Unitățile acestea, trebuie să notăm bine, nu sunt fragmente de materie, nu sunt porțiuni de spațiu, ci cuprind și reprezintă segmente de viață subiectivă». Astfel d. Sperantia caută să arate că orice valoare estetică își are originile în viață și își trage toată semnificarea din viață.

Și pentru că e vorba de trăsătura metafizică a operei d-lui Sperantia, încă un citat, din care se vede nu numai planul de interpretare cosmică a valorilor estetice, dar tot odată și elanul și stilul intraripat și captivant în care este scrisă lucrarea: «În contemplația estetică, spiritul individualizat se caută pe sine, nebunește, ca o umbră care și-ar fi pierdut omul. Se simte înstrăinat de sine însuși și se vrea împăcat; se simte risipit și se vrea adunat; se simte parte și se vrea întreg. Și pretutindeni unde poate descoperi spectacolul sfotării spre întregire se oprește halucinat și își retrăește, chiar și în miniaturile cele mai mizerabile, drama sa de proporții cosmice».

In analiza diferențelor «fenomene» estetice, d. Sperantia dovedește un spirit de o justă observație și de o rară finețe. D-sa știe să sesizeze nuanțele cele mai delicate și să caracterizeze pregnant și plastic diferențele manifestări ale Artei.

Cuprindând toate problemele fundamentale de estetică, lucrarea d-lui Sperantia este un sistem de estetică, adică o concepție unitară și originală despre valorile estetice. Nu trebuie prin urmare să ne lăsăm înșelați de titlul lucrării, care pe unii i-ar putea face să credă că e vorba în ea numai de Schumann, iar pe alții că e

vorba de niște eseuri aruncate pe hârtie la întâmplare, din capriciul gândului și fără nici o legătură între ele.

«Papillons» de Schumann e o temeinică lucrare științifică, deși infățișarea ei exterioară nu arată; e o lucrare interesantă ce poate fi citită nu numai cu mult folos, dar și cu o deosebită placere.

E o datorie din partea criticei să atragă atențunea asupra ei și s'o releve.

N. BAGDASAR

„Presa macină pădurile“

Presa americană dă acest avertisment grav. Ziarul «Chicago Tribune» relevă faptul interesant, că în America, Anglia, Germania, Franța, unde apar cele mai multe și voluminoase ziară din lume, plus editarea operilor științifice și artistice, se constată un enorm consum de lemn necesare pentru fabricarea hârtiei.

«Presa macină pădurile», este refrenul zilei.

S'a stabilit, că lemnul consumat este mult mai mare cantitativ decât posibilitatea de a reface pădurile tăiate, și dacă va continua orbește această situație, peste 50 ani pădurile nu vor mai putea furniza material pentru fabricația celulozei-hârtiei.

In consecință se propune sau:

Micșorarea numărului paginilor de ziar (în America, gazetele au căte 50–100 pag.) sau: o intensificare a împăduririlor. Probabil, că idealul va rezulta din aplicarea *ambelor soluțiilor* practice, menite înfrâna consumul exagerat, față de incetinela re-facerei.

Pentru România, — problema nu o impune nici tirajul ziarelor și publicațiilor — ce abia își trag sufletul, luptând cu analphabetismul și trezirea interesului pentru citit, — de care nu prea păcătuim, — dar merită întreaga atenție, — pe deosept pentru *cruțarea pădurilor*, ce trebuie să răspundă atât ornevoi interne și externe, satisfăcând consumul crescând al industriilor xylofage și lemnului de foc necesar, dar pe de altă parte pentru a repune pe tapet *chestiunea fabricării celulozei din papura deltei Dunărei*, — *co-moara neutilizată*, — ori cât ar fi de luptat cu *exageratul «protectionism» de Stat și «trusturile» cointeresate*, refuzând hârtia importată din Cehoslovacia, mai bună și mai ieftină, noi fiind *«conservatori»* doar în primitivism și păcatele trecutului.....

Ing. CEZAR GR. CRISTEA

Țăranul român

Psihosociologie economică rurală

I.

Orașul te-a deprins să vezi în om ceva activ, ceva în veșnică luptă pentru îmbunătățirea destinului; un surub în dinamica progresului.

Concepțiile de viață în mediul orașenesc sunt progresiste și reușita în luptă stimulează energiile și creează oarecum altele noi.

La sate din contră, concepțiile de viață au o pronunțată nuanță de pasivitate, de resemnare în fața destinului, de imobilitate plată și rutinieră, de fatalitate...

Îți răscolești memoria și constați cu surprindere, că după 50 de ani de când ai părăsit satul, totul este așa cum l'ai lăsat: alți figuranți în mijlocul acelaiași decor. «Viața la sate suferă schimbări aproape imperceptibile în decursul secolelor».

Ceeace-ți sare în ochi este «natural», care se desprinde peste tot. Acest «natural» îl descoperim în drumuri, sănături și băltoace, prin lipsa artificiilor de pietruire, canalizare, drenare etc. Ba, această notă naturală se extinde până și asupra clădirilor. Clădirile sunt acelea cari reflectează situația materială a țăranului și cu tot regretul trebuie să constatăm că acest reflex este comun celei mai pronunțate mizerii.

Casele sunt acoperite peste tot cu paie și acoperișul scoboară de multe ori, pentru a impiedica pătrunderea luminii înăuntru. Mușchii ca o poruncă a naturii verzi, vin să imprime și mai mult specificul ambianței.

In curte bălăriile și gunoaile abundă deasemenea peste tot. Noroiul îmbracă satul într'o haină mormântală, în anotimpurile ploioase și de desgheț. Este o adevărată pacoste pe capul oamenilor acest noroiu, nelipsit tocmai în epociile muncilor de primăvară și toamnă. Drumurile deasemenea sunt transformate în adevărate iaduri, în care te scufunzi până în genunchi.

Dar să pătrundem în interiorul caselor.

Atmosfera creată de fum, aburi, transpirație și praful răscolut cu mătura, — neprimenită cu lunile — te sufocă. Pardoseala din lut este un teren foarte prietic purecilor, nelipsit din nici o casă. Pisica și găinile pestilentiază și mai mult aerul casei.

Cele mai multe cese au 2 camere și la mijloc o încăpere în care dorm găinile. Familia oricât de numeroasă ar fi se concentrează într'o promiscuitate grotescă în camera din urmă. Acolo copii și părinți, câte 3—4 într'un pat sau pe cuptor, se culcă frânti de oboseală seara când vin dela lucru, pentru a se scula disedimentea în cealaltă zi.

Camera din spate strădă este pastrată de țăranul român cu mult zel pentru oaspeți și etalarea rufăriei adusă de nevastă ca zestre. Aci nu mai găsim în aceaiaș măsură urmele muștelor, dar atmosfera e tot atât de puțin primenită.

Geamurile sunt tot atât de mici și acoperite cu straturi groase de praf și murdărie de muște. Interiorul puțin luminos.

Profesorul Totomiantz, după o vizită în Danemarca, spune că dintre grajdurile de acolo și casele din sud estul Europei, primele sunt mult mai confortabile decât ultimele.

Intr'o astfel de atmosferă evident că nici viața nu poate să abunde; fețele sunt sterse și ceruite, iar fizicul

impilat. Copiii deasemenea sunt jigașați. Munca istovitoare și somnul pe apucate de peste vară, slabă alimentație de peste întreg anul, lipsa de igienă a fizicului, cu un cuvânt indiferență față de sine însuși, și-au săpat brazdele în întreaga constituție a săteanului.

La copii observi o pronunțată bombare a pântecelui. Aceasta cu siguranță se datorează hranei, cantitativ multă, însă puțin hrănitoare. Vara de altfel, hrana lor principală sunt fructele, chiar necoapte. Trăsăturile fine și proporționalitatea fiziolitică, apanajul unui traiu rational, unei hrăniri rationale, le vei căuta degeaba la flăcăii și fetele satelor noastre. Si chiar când mai parvina căte o fată sau flăcău frumos, aceasta durează puțin după căsătorie: copiii gârbovesc pe mamă, munca pe tată și toate celelalte lipsuri pe amândoi.

Statisticile militare acuză de altfel cifre îngrijorătoare și ne plasează printre țările cu cel mai urcat procent al celor inapți pentru serviciul militar.

I. V. TARTIA, profesor

Reviste

- Independența Economică*, anul XVII, Iunie, abonament 120 lei.
Lumea Nouă, anul III, No. 6, abonament 200 lei.
Viața Românească, anul XXVI, No. 10—12, abonament 250 lei.
Adevărul Literar și Artistic, anul XIII, serie II No. 707, săptămânal.
Vremea, București anul VII, No. 343, săptămânal, abonament 250.
Cuvântul Liber, București No. 34, săptămânal, exemplarul 5 lei.
Gând Românesc, anul II, Mai No. 5, abonament 200 lei.
Ramuri, anul XXVI, Iunie No. 2.
Caleidoscop, Cluj, anul I No. 2, apare lunar, abonament 100 lei.
Brașovul Literar, anul III, apare lunar, abonament 150 lei.
Libertatea, București anul II, No. 13—14, apare la 5 și 20 ale fiecărei luni, abonament 300 lei.
Revista scriitorilor și scriitorilor români, anul VIII, No. 6—7, abonament 220 lei.
Buletinul presei, Timișoara, anul III, No. 5, editat de «Federația generală a presei din provincie».
Viața Literară, București, anul VIII, No. 160, abonament 100 lei.
- Curierul Financiar*, București, anul IV No. 6, revistă de studii, legislație și informații financiare-fiscale.
Revista Institutului Social Banat-Crișana, Timișoara, anul II, No. 6—9 Nov.-Dec. 1933 Iunie 1934.
Viața Ilustrată, Sibiu, anul I, No. 5, lunar.
Frize, Brașov, anul I, No. 5, rev. lunară de literatură și cronică, abonament 50 lei.
Focșani, anul I No. 4, apare lunar, exemplarul 5 lei.
Arta și Omul, București, anul II, No. 12—13, apare lunar un exemplar e 20 lei.
Prometeu, Brașov, anul I, No. 2, apare lunar un exemplar 8 lei.
Incoacă, București, anul IV, No. 158, săptămânal, exemplarul 7 lei.
Gândul Vremii, Iași, anul II, No. 6, apare lunar, exemplarul 10 lei.
Satul și Școala, Cluj, anul III, No. 10—12 revistă lunară pentru educație și învățământ.
Santier, anul II, No. 8 Iulie.
Școala Mehedințului, T.-Severin, anul IV, No. 10, apare lunar, abonament 100 lei.
Moldova Nouă, Mihăileni, anul VIII, No. 3—5, abonament 60 lei.
Gazeta Carpaților, Ploiești, anul IV, No. 2, apare bilunar, abonament 200 lei.

Apel către românii bănățeni

Pentru sanatoriul ziariștilor români din Ardeal și Banat

Nu ne putem stăpâni satisfacțunea profundă ce — o simțim față de desvoltarea ascendentă pe care o înregistrează societatea organizată a ziariștilor români din Ardeal și Banat neîntrerupt de mai bine de trei decenii. Fericitii Vichente Babeș și Emanuel Ungureanu aici în Timișoara în 1903, apoi Aurel Mureșanu în Brașov în 1907 și dr. Ion Mihu în Orăștie în 1911 i-au durat temeiurile neclintite, iar destinicia fondatorilor și conducătorilor Sindicatului recunoscut fățis persoană morală în țară liberă, dela 1919 încoace i-a consolidat ființa și garantat înflorirea continuă.

Ne bucurăm din toată inima de progresele realizate, de coeziunea morală care îndrumă și prezidează toate actele Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat.

Subliniem îndeosebi importanța casei proprii dela Cluj care aduce venituri anuale sigure și frumoase inițiativă a „Bibliotecii ziariștice“ din care au apărut întăriile numere cu menirea strălușită de a închega galeria tuturor luptătorilor cu condeul din vremurile premergătoare Unirii.

Avgând în vedere aceste realizări cari mărturisesc puterea de organizare, simțul disciplinei și sentimentul pietății față de pregătitorii unității naționale, noi suntem deciși a sta într-ajutorul membrilor organizați ai acestui Sindicat să-și îndeplinească și ideia atât de scumpă lor de a-și înălța un sanator aici în Banat la Băile Herculane.

Hotărârea comitetului plenar al Sindicatului publicată în 1933, de a clădi un sanator în Băile Herculane, «loc de confort pentru muncitorii celei mai istovitoare dintre profesioni» și de a «îndrepta un călduros apel către obștea Banatului ramura cea mai generoasă și mai sensibilă a sufletului românesc» a deșteptat în noi un puternic răsunet și ne-a solidarizat azi în atitudinea publică de a fi puternicatorii de cuvânt ai înfăptuirii sanatorului.

Vechile și strânsle noastre legături cu gazetăria — o bună parte din noi desfășurându-ne activitatea timp de o viață de om în miroslul reașv. al cernelli tipografice — ne-au convins îndestul despre as-primea și sbuciumul măcinător de nervi al carierei ziariștice. Ce profesiune absorbitoare și sdruncinătoare! Cum se irosesc puterile lor de muncă și cât de timpuriu se vestejește viețile lor!

Și când ne gândim că idealistii noștri ziariști erau mai toată vremea «copii nimănui» — după plastică imagine a poetului!

Înțelegem prea bine dece în țări cu civilizație bătrâna întră de multă vreme în atribuțiunile precise ale statului și societății solitudinea față de gazetari, intemeindu-se cămine și sanatorii. E un imperativ categoric al asistenței sociale cu care datorează față de numărul mare de ziariști.

E ceeace trebuie să facem la rându-ne astăzi. E o problemă de civilizație să ne unim voințele și să ne decidem repede la jertfele necesare.

Pe întreg cuprinsul provinciilor noastre nu există nici o casă de odihnă și întremare pentru ziariști. E deadreptul surprinzător cum la noi nu naște nici un sentiment de obligație față de cei cari zinc sunt interpretii marilor curente cari frământă omenirea. Munca lor de salahori nu e îndeajuns prețuită.

Suntem obișnuiți să aşteptăm dela gazetari o presă bună și onestă, un serviciu prompt, o rapiditate exceptională de informațuni, un nivel occidental al scrisului, însă nu ne întrebăm pe prețul căror alergături și risipe de forțe pot ei să ne satisfacă lacoma curiozitatei, ba stăm pasivi față de felul lor de viață.

Vasile Goldiș, Episcop Roman Ciorogariu, Sever Boeu, Episcop Dr. Niculăescu, Dr. Avram Imbroane, Episcop Dr. Gr. Comșa, Aug. Coman, Episcop Dr. V. Lăzărescu, Dr. Cornel Corneanu, Dr. Săvărdea, Ing. Josif Goanță, Dr. Cornel Groșoreanu, Dr. Anton Bogdan, Constatin Teodorescu, Dr. Dimitrie Nistor, Dr. Ioan Grozea, Dr. Victor Curuțiu, Dr. Pavel Liuba, Dr. Ioan Teiu, Dr. Patrichie Tiuera, Ilie Rusmir, Dr. Ioachim Miloia, Iosif Velceanu, Dr. Cărăbaș, Dr. Ursu, Dr. Bireescu, Sabin Evițian.

Comitetul Plenar al Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat ia act cu deplină satisfacție despre generosul apel și-i doresc izbândă desăvârșită:

Ion Clopoțel președinte; **Dr. Aurel Buteanu** vicepreședinte; **Teofil Bugnariu** secretar general; **Ion Montani** reprezentantul membrilor din Banat; **Ion Martaloru** casier; **Alexandru Lupeanu, N. Buta, Ulpian Gombosiu, Dr. Zaharia Boilă, Teodor Podariu, Gheorghe Giurgiu, Vasile Munteanu, Liviu Jurchescu** în numele comitetului de censori.

Sfârșitul stagiunii ³³ 1993-34 la Opera română din Cluj

Cu data de 13 Mai, opera română din Cluj și-a închis porțile. Câteva ceasuri încă sub zâbranicul intunericului ecol acordurilor majestuoase ale corului pelerinilor din Tannhäuser vor mai fi vibrat încă dureros în incinta amuțită. Poate că sub lespedea tăcerii umbra lui Richard Wagner se va fi întâlnit pentru un colocvin neauzit cu umbra neuitatului Dimitrie Popovici-Bayreuth, a cărui comemorare pioasă a premers ultimei reprezentări de operă din stagiunea actuală. Fie că în ochii lor sfîntiți de durere și înțelepciune să nu se fi aprins prea grele reproșuri pentru felul cum cinstim darurile ce ne-au hărăzit, ci îndemn și binecuvântare pentru munca zilelor de mâne.

In birourile administrative ale operei se face bilanțul anual. Ne temem că ultima trăsătură de cerneală se va adânci cu amărăciune în filele albe. Stagiunea 1933—34 se soldează cu deficit. Cu deficit moral și material. Nu e locul să adâncim cauzele. Ar fi prea mult de spus, și s'ar atinge râni dureroase. Un întreg angrenaj de forțe distinctive au colaborat iarăși pentru a paraliza cele mai bune intenții. Aceleași neajunsuri ca în aproape toate ramurile de cultură ale neamului nostru au stâruit și în activitatea operei clujene — lipsa de o directivă armonioasă și lipsită de ratimă, lipsa oricărui contact cu activitatea muzicală a occidentului lipsa de sistem în elaborarea repertoriului rivalități și dihonii, indiferență și diletantism. Si în plus, ca o cecă grea, indiferența și abstinenta aproape sfidătoare a publicului, majoritatea spectacolelor jucându-se înaintea unor săli pe trei sferturi goale. Criză materială? Protest pasiv în contra repertoriului sau a execuției căteodată submediocă a lucherilor reprezentate? De sigur că din toate căte ceva; și cu toate că ne ferim să rostим nume și să veștem anume atitudini și vanități dintr'un sentiment complex de compasiune umană și neincredere în utilitatea criticei (fie căt de obiectivă și desinteresată), totuși am dori ca aceste rânduri să ajungă sub ochii noului director al operei clujene, d-l Profesor universitar d-r V. Papilian.

Dânsul știe desigur cari sunt punctele nevralgice ale operei noastre, și dorim, așteptăm chiar, dela dânsul, să pună diagnosticul lucid și necruțător pentru însănătoșirea acestei instituții culturale de o valoare atât de capitală.

Înțelegem însă, să-i dăm, după puterile noastre, o mână de ajutor. Enumărăm deci unele din postulatele cari ne par esențiale pentru o remediere a situației. Repertoriul operei din Cluj, în totalitatea sa, dela înființare începând, este de o bogăție destul de impresionantă. Credem că se sumează la peste 60 opere. Dar din acest număr de lucrări nu s'au reprezentat în ultimii ani nici măcar a patra parte. Să repetă mereu eu o monotonă insistentă vreo 10 opere, din cale afară cunoscute, cari nu mai pot atrage un public restrâns de amatori de muzică, și care obosește și ucide orice elan atât în susținutul artiștilor cât și al maeștrilor dirijori și al orchestranților. În multe seri de operă am avut impresia că nu se mai face artă, ei muncă de salahor. Trebuie neapărat să se varizeze repertoriul, reluându-se treptat toate operile cari le-am auzit în decurs de 15 ani, și între cari sunt capodopere ca Jongleur de Notre Dame, Tiefland, Lohengrin, Walkiria, Orfeu și Euridice, Fidelio, etc., de care abia ne mai aducem aminte. Ar fi o împrospătare sufletească de o nebănuță putere, atât pentru ansamblul artistic ca și pentru public. Aici însă am atins primul punct nevralgic al operei din Cluj, pentru cele mai multe din aceste lucrări neglijate ne lipsește cântărețul sau cântăreața neapărat indispensabili. Când un tenor (mai ales tenor) când o contra-altă și aşa m. d. Credem că această explicație nu poate fi acceptată că seuză; o simțim ca umilitoare pentru însăși rațiunea de a fi a operei noastre, și cerem neapărat o îndreptare a situației. Să se găsească posibilitatea angajării de artiști cari să completeze lacunele existente, cu oricătre jertfe, chiar cu aceia dureroasă a trecerii la pensie a unora din actualii artiști, a căror utilitate e discutabilă. Să se intensifice schimbul de artiști cu Bucureștiul, pe cale

de gastare în caz că nu ne-ar succede să avem angajații noștri pentru repertoriul existent; abia îndrăsnim să insinuăm ideia aducerii vre-unui cântăreț din streinătate pentru vreo câteva spectacole de gală, natural cu precădere tot pentru vreuna din lucrările cari la noi nu se pot reprezenta din cauza lipsei unui sau uneja dintre interpreți, cu toate că există în repertoriu.

Aici ar mai fi locul să exprimăm unele nedumeriri: pentru ce nu s'a reluat în stagiunea actuală admirabila operă de Weinberger: «Schwanda -cimpoyerul» care s'a reprezentat ca ultimă premieră a stagiunii trecute abia de 2 ori? Si de ce nu se prezintă «Nunta lui Figaro» de Mozart, despre care știm că era pe punctul să vadă lumina rampei deja din toamna trecută? Mistere...

Postulatul următor ar fi de o netăgăduință importanță. Vorbim despre complectarea orchestrei. E aproape inadmisibil ca orchestra unei opere ce se vrea cu adevărat instituție înaltă de muzică, să fie atât de despărțită cum se prezintă actuala orchestra clujană.

Se simte nevoie imperioasă de o complectare, în deosebi la instrumentele de coarde, cari sunt azi într-o minoritate neputinciosă.

Pentru o armonizare a sonorității orchestrale s'ar cere o majorare a instrumentelor de coarde cu un minim de 8—10 persoane. Si ca să ne destăinuim gândul până la sfârșit ar fi ca să ne exprimăm dorința că acești oi angajați să nu fie proaspăți absolvenți de conservator ci muzicanți cu oarecare rutină orchestrală; din două motive: pentru ca să ridice prin aportul lor personal valoarea orchestrei — și ca să facă școală cu tinerii noștri absolvenți, cari sunt plini de râvnă și suficient de muzicali, dar fatal lipsiți de orice experiență atât din punct de vedere al ansamblului cât și al rolului lor personal în angrenajul întregei sonorități. Nu s'ar găsi oare între mulțimea de muzicanți someri ai țării noastre 10—15 elemente de valoare, a căror angajare (selecționată riguros) ar remedia acest neajuns, dându-le în același timp și lor o posibilitate

de căstig așteptată cu înfrigurare? Consiliul direcția operei să ia contact cu «Sindicatul artiștilor instrumentiști români» cu sediu în București, care desigur e în măsură să-i pună la dispoziție cele dorite.

Să urmăm cu dezideratele noastre: se impune neapărat angajarea unui al doilea dirijor. Maestrul Bobescu e extenuat de munca extraordinară ce o depune ca unic dirijor, deja de câțiva ani încocace — trebuie de urgență descărcat; și ar fi fericire de dorit apariția la pupitru a unui dirijor de talie superioară, o adevărată personalitate, omul nou și vibrând de energie și entuziasm neuzat, care prin simpla sa prezență să trezească forțele lâncențănde ale acestei vaste uzine de armonii și frumusețe care este opera din Cluj.

Credem cu tărzie că acest om providențial se poate găsi. Dar trebuie căutat cu pasiune și urechile surde față de intervențiile și recomandările cari fatal și-ar face loc închizând orizonturi și falsificând evidențe. Deasupra acestor considerații însă se impune o unică și covârșitoare nevoie: o direcție generală cuprinzătoare a tuturor forțelor necesare înfăptuirii unei opere de artă, într'un singur mănușchi de voință obștească

— o dictatură a voinții și a prestigiului.

Bilanțul muzical al stagiunei 1933—34 la Opera din Cluj este următorul: s-au reprezentat 5 premiere, operele «Flautul magic» de Mozart, «Evangeliman» de Kienzl, «Romeo și Julieta» de Gounod și operetele «Frumoasa Elenă» de Offenbach și «O noapte în Veneția» de I. Strauss. Despre Flautul magic am scris la timpul său toate omagiile noastre recunoscătoare. A fost una din marile sărbători ale operei din Cluj. Savanta lucrare a lui Kienzl a plăcut mai puțin. Și pe nedrept. E o lucrare merituoasă, bogată în sonorități orchestrale, și a prilejuit admirabilului băriton Ștefănescu-Goangă o creație impresionantă atât vocal cât și ca joc de scenă. Poate că factura cam greoaie a inspirației melodice — o oarecare monotonie și pretențiositate a lucrării în general, a indispuș marele public, care nu posedă încă cultura muzicală necesară de a sesiza detailul, și a urmări desvoltarea lentă a tematicului muzical.

Tot atât de fără ecou a rămas și opera lui Gounod.

Găsim rezerva publicului de astă dată justificată. Romeo și Julieta e o operă slabă. Suntem nedumeriți asupra motivului care

a determinat punerea ei în scenă. O fi cumpănat poate posibilitățile regisoriale de a etala fastul unei montări luxoase? Rezultatul a desmințit aceste considerații, căci săile goale au forțat scoaterea lucrării de pe afiș abia după 4—5 reprezentații.

Considerații de ordin finanțiar, și o anumită adulare a publicului de matineuri și galerie au îndemnat fosta direcție a operei clujene la montarea a două opere — ce e drept de renume universal: Frumoasa Elena și O noapte în Veneția. Dacă prima a amuzat și frapat prin o montare și regie pe căt de fastuoasă pe atât de surprinzătoare, datorită indicațiunilor regisoriale ale lui Max Reinhardt, pentru justificarea montării a celealte nu găsim nici un fapt, ori cătă bună-voință am avea.

A fost o afacere pur și simplu ratată, și pare că am încerca un fel de satisfacție rău-tăcioasă în fața acestui fapt, care îndreptățește cerințele noastre de intotdeauna: nu trebuie scoborât nivelul unei instituții de artă la gradul de cultură al multimii, ci educată aceasta pentru a se putea înălța la nivelul de înțelegere a artei adevărate.

ANA VOILEANU-NICOARĂ

Nopți

În nopți amare pline de nesomn
Simt crisparea buzelor spre plâns.
Cântecu-mi a înflorit stelar, ca domn
Peste nopți zburdate ca un mânz.

Cupele de vin cu miros pur
Cântecu-mi l-au fermecat târziu,
Dar la fiecare picătură de azur
Cântecu-mi s'a dat întreg și viu.

Mici picături spre jocul viitor
Pentru somnul cântecului clar
Pe pleoape moi mi-am picurat
Nopțile din harul lor stelar

C. S. ANDERCO

Frate

Frate,
Dă-mi mâna ta rudimentară
Bătătorită de muncă,
Mâna ta proletară
Ce'n viață belșugul aruncă.

Frate,
Privește cu 'ncredere'n mine
• *Si varsă-ți amarul*
Că măine-s cu toate ruine
Si altu-i altarul.

CODIN LĂZĂRESCU

Reviste

Junimea literară 1904—1934 (nrele 10—12 1933 și 1—6, 1934 concentrate). Număr jubilar în 168 pagini, extrem de bogat în îmbrățișarea largă a celor 30 ani de viață literară. «Junimea literară» își serbează 30 ani de apariție continuă în Bucovina, reușind să însumeze în mod reprezentativ întregul sbucium creator al provinciei. Actualul ei director d. profesor și ministru Ion I. Nistor, a planuit în Decembrie 1903, împreună cu regretatul George Tofan și cu profesorul Victor Morariu întemeierea «Junimei literare». În numărul acesta s'a strâns cu grije un imens material, care să închege căt mai complet și mai expresiv icoana unei munci statornice și îngrijite timp de cele trei decenii. Sunt puse în lumină contribuțiunile tuturor figurilor trecutului și atâta momente neuitate de visare și sbucium pe orice târâmcultural. Bucovina a reprezentat un buchet important de talente. «Junimea literară» a fixat cu hărnicie și conștiință locul fiecărui. Subliniem meritele «Junimei literare», o felicităm pentru întregul ei avânt creator și-i dorim acelaș drum încoronat de izbândă și de aci înainte.

H. T.

V I A T A

INTELECTUALĂARDELEANĂ**Un institut pentru promovarea agriculturii**

Una din mândriile Clujului românesc o constituie multimea școlilor de toate gradele, ceea ce i-a adus cu drept cuvânt denumirea de «Capitală spirituală a Ardealului».

In luna Iunie el a fost însestrat cu încă un focar de cultură: Stațiunea de ameliorare a plantelor și controlul semințelor care va funcționa pe lângă Academia de Agricultură și va fi condusă de profesorul N. Săulescu.

E ușor de înțeles ce va însemna, pentru Ardealul agricol, această stațiune care va adapta munca pământului — din păcate la noi atât de rudimentară — la nouile sisteme de producție, la promovarea și prin selecționarea celor mai bune și mai rentabile soiuri, pentru ca ea să poată tineasă pașii cu mariile experiente ce s-au făcut, din acest punct de vedere, în Olanda, Danemarca, Statele Unite și Rusia Sovietică.

Această instituție, isvorită dintr-o adânc simțită necesitate, și la îndemnănd străbatorilor de mâine ai țărănimiei, am vrea o activă, lipsită de prejudecățile și ucigătorul biurocratism care sufocă, în leagăn, atâtea intenții bune.

Profesorul N. Săulescu, e un întreg program și o deplină chezărie. Numai cei de sus să-l prețuiască așa cum se cuvine.

„Dacoromânia”

Alături de Institutul de Psihologie al d-lui Stefanescu Goangă, rectorul Universității Daciei Superioare, Muzeul Limbei române, condus de savantul filolog Sextil Pușcariu, face cînste acestei universități.

„Școala filologică” dela Cluj, care a ajuns o mare autoritate științifică în țară și străinătate, își publică cercetările și memoriile în „Dacoromânia” din care până acum au apărut șapte volume.

Ultimul, ieșit recent din teaceurile unei tipografii bucureștene, cuprinde, în peste 700 pagini, mișcarea filologică și cercetările din 1932—1933.

Remarcăm, alături de bogatele cărți de seamă, studiile d-lor E. Petrovici și S. Pop, referitor la Atlasul lingvistic al limbei române.

«Muzeul Limbei române» prin activitatea lui este un institut viu și aduce reale servicii științei românești.

Anuarul Universității

Universitatea a dat publicitatea anuarul său pe anul școlar 1932—1933.

Din el aflăm că, în acel an, numărul studenților înscrîși la toate facultățile au fost de 4469, cu 345 mai mult ca în anul școlar precedent. Dintre aceștia 1813 s-au

înscris la drept, 984 la medicină, 387 la farmacie, 710 la litere, 575 la științe. După origina etnică ei sunt:

272 români, 345 săși, 922 unguri, 447 evrei, 112 ruși, 6 cehoslovaci, 2 francezi, 2 bulgari, 1 italian, 1 ucrainean, 1 rutean, 2 greci, 4 armeni și 2 turci.

După sex 3442 au fost băieți, iar 1027 fete.

In același an școlar Universitatea a acordat 290 diplome de doctori și 224 diplome de licență.

Examene de bacalaureat

Există o sabie a lui Damocles deasupra fiecărui ins care încearcă să străbată, prin școală, în viață: bacalaureatul. Anul acesta rezultatele lui, în Ardeal, promit a fi dintre cele mai dezastroase. Întrebare logică ce se pune este: sunt absolvenții anului acestuia așa de slab pregătiți, încât să merită să fie trântiți în proporție de 80% la proba în seris? Si dacă răspunsul ar fi afirmativ atunci nu fără interes ar fi să se stabilească; ce parte de vină au profesorii la aceasta?

Credem însă că lucrurile nu au ajuns să de de parte. «Trântirea» la bacalaureat, se face din ordin? dicteză rațiunea de stat și politica de cultură a conducătorilor.

O asemenea deasă strungă, pusă în pragul vietii, e prea aspira. Ea e în contradicție cu dreptul de instruire prin școală care constituie un postulat al democrației. Si apoi exagerarea faptului în provincii constituie o greșală de neierat, din simplul motiv că noi nu putem comite imprudențele din trecut, ale altora, cari ne serviseră de îndemn la luptă.

Sau crede cineva că în țările «eminamente agricole» bacalaureatul este un lux inutl?

Figuri de bronz

După atâtă rătăcire pe marea neprietenioasă a patimelor politice, se pare că intelectualii ardeleni se reinseră la rosturi lor firești și încearcă desprăfuirea unor indeletniciri mai conforme și cu demnitatea și cu suflul lor.

Pe lângă o seamă de publicații și studii de valoare cari discută trecutul și prezentul, în raport cu necesitățile de ordin sufletește, în Ardeal se observă aproape un cult pentru figurile mari ale neamului, o tendință de a le turna în bronz.

Vlaicu la Bînținț, Mihail Eminescu, Barbu Stefanescu Delavrancea la Oradea și Ion Vîdu la Lugoj, iată numai câteva din busturile de bronz cari, vorbesc cu atâtă înțeles celor ce știu să le asculte cuvântul.

Numai Regele Moților, tribunul Avram Iancu, întârziu, din tembelismul unor comitete și comitii, să coboare din Munții Apuseni și să străjuiască, din inima Clujului, zările simili ale Ardealului.

Nu sunt, sau s-au strâns prea mulți bani pentru acest bronz atât de necesar.

Concertul Filarmonicel

In seara zilei de 4 Iunie «Filarmonica» maestrului Georgescu a concertat în sala Teatrului Național, venind dela Timișoara.

Programul a fost format din ouvertura «Maieștilor cântăreți» de Wagner, apoi Beethoven, Strauss, Enescu și Ducos.

După concert ne-am întrebat de ce această filarmonică nu poposește mai des în orașele din Ardeal, mai ales că este una din instituțiile cele mai gras subvenționate!

Execuția impecabilă, disciplina orchestrelor, conducerea fascinatoare a maestrului și interpretarea în sine, au ridicat în sală un tumult de aplauze cari tâșneau, în mare parte, din inimi și mâini minoritare.

Nici odată poate sala Teatrului Național nu și-a împlinit mai mult menirea ca în seara de 4 Iunie.

Succesul nu e numai al d-lui Georgescu; el apartine neamului întreg. De aceea, d. Georgescu să mai poftească. Va fi primit intotdeauna cu brațele deschise.

Louis Barthou la Cluj

Despre vizita ilustrului bărbat politic francez Louis Barthou, în România, s'a scris la timpul său așa cum a trebuit să se scrie. Cronicari ai evenimentelor cari înseamnă popasuri în dezvoltarea și consolidarea Ardealului românesc, nu putem trece peste acest eveniment fără a-l incrusta aici.

Intr-adevăr, în Cluj ambasadorul Franței a luat prima oară contact cu spiritualitatea românească și a făcut aceasta într-un mod emoționant. Provincia, a cărei oficialitate acum două decenii îl ură, l-a primit cu osană, l-a aclamat, iar multimea școlarilor de pe peron, a studenților și a unei întregi plătore de intelectuali a știut și a putut striga în limba lui Voltaire: «Traiască Franța».

Pentru minoritarii din gară și pentru cei cari nu erau prezenți, cuvântul rostit de cel care timp de 45 ani a apărut interesele noastre în parlamentul francez, au constituit un memento.

Ce galopare peste filele istoriei în mai puțin de 16 ani!

CORNELIU ALBU

Viața intelectuală în Banat

Problema Episcopiei din Timișoara

Mai mult ca ori când înființarea unei episcopii românești ortodoxe la Timișoara preocupa cercurile bisericesti și laice din Banat. Prevăzută încă în «Statutul organic» săgunganian, Episcopia timișoreană n'a putut lucefiță până astăzi cu toate eroicile străduințe depuse în acest sens de marea înfăptuitor, care a fost Emanuil Ungurianu. Dovadă vie a gândului constructiv și a sufletului cuprinzător de mari teluri românești pe care le-a avut Ungurianu, este corespondența pe care a avut-o, cu începere din 1902 și până în 1927, atât cu forurile bisericești dela Sibiu și Arad cât și cu conducătorii Românilor din Banat. Si dacă nici la 15 ani dela Unirea această veche dorință a Bănățenilor n'a putut fi înfăptuită motivele trebuie să căută atât în rezistența pe care a opus-o, mai de mult, Eparhia Aradului, că și în greutățile de ordin financiar de totdeauna, atunci când este vorba de așezările spirituale și de cultură.

Cert, că înființarea unei noi episcopii, cu respectivele cadre de funcționari, local etc. ar însemna o simțită grevare a bugetului statului, în schimb însă trebuie să se ia cont de ceea ce ar trebui să însemne pentru Timișoara înstrăinată o Episcopie, cu o Academie teologică bine înzestrată cu puteri didactice, și de efectul beneficiar ce ar trebui să-l aibă o astfel de înaltă instituție atât din punct de vedere social cât și cultural ne mai vorbind de prestigiu statului, astăzi foarte vag reprezentat pe teren, bisericesc într'un oraș unde există episcopie catolică, gr. ort. sărbească, luterană etc.

Consolidarea culturală, aceasta nu este numai o problemă locală, ci tot așa ca și depopularea Banatului, una de Stat.

De aceea nimic nu poate fi prea mult pentru Timișoara atunci când este vorba de realizări culturale și sociale. Ori, din acest punct de vedere, înființarea Episcopiei timișorene trebuie să fie pusă în mijlocul preocupărilor momentului.

Astăzi, greutățile financiare sunt mai mari ca oricând deci, sansele înființării unei noi Episcopii cu atât mai scăzute. Si totuși Timișoara trebuie să-si aibă cât mai curând chirierul său, căci numai poate dăinuirea situația atât de curioasă în care se găsește capitala Banatului, situație ce mai bine reiese din plastică remarcă ce o făcuse în ziua de 6 c. când în același timp pleau din gara Timișoarei 7 deputați sinodali la Arad iar 9, la Caransebeș: «Plecăm în direcții opuse; și unii și alții trebuie să trecem frontierele județului nostru pentru ca să ajungem la respectivele Eparhii pe care le reprezentăm».

Argumentele pentru înființarea Episcopiei din Timișoara sunt atât de puternice și atât de evidente încât nu este nevoie de a fi înșirate și analizate. Ele se pot însă grupa în trei categorii, reprezentând trei interese capitale ale existenței noastre: 1. Consolidarea prestigiuului de Stat, 2. Inviorarea vietii morale, 3. Propășirea cultural-socială. Nici unul dintre aceste trei mari postulate nu poate fi îndeajuns motivat nici din partea Aradului nici din partea Caransebeșului.

Eparhia Aradului este oarecum străină de Banat prin poziția geografică, prin demararea Mureșului, care a indicat aproape întotdeauna și o graniță de mentalitate. Iar cea a Caransebeșului, adânc înăptă în tradiția bănățeană, astăzi, cu toată tinereasca energie a nouului episcop, P. P. Sa dr. Vasile

Lăzărescu, cu toate strălucitele calități cu care este înzestrat, cu toată bunavoință cu care a începută pastorirea, nu va putea — cel puțin în curând — să dea acele roade de care parteau de nord a Timiș-Torontalului și îndeosebi Timișoara are grabnică nevoie. Si aceasta, pentru că în Caransebeș lipsește aparatul necesar unei acțiuni adânci de trezire, și de îndrumare neputându-se acest oraș, sărac în intelectuali, sărac în mijloace, să se pună în fruntea unei asemenea mișcări. În schimb, din toate punctele de vedere, pentru acest scop este predestinată Timișoara.

In ultimul timp ca un ecou al unor gânduri și planuri răzlețe, prea îndrăsnețe deocamdată, s'a ridicat și chestiunea «Mitropoliei Banatului». Atunci însă, când n'ai mijloace de înființare a Episcopiei, este în orice caz hazardat să se creeze deadreptul mitropolie.

Tinând cont de apăsătoarea situație financiară care, precum am văzut, exclude posibilitatea înființării unei Episcopii noi, și cu atât mai mult a unei Mitropolii la Timișoara, pe de altă parte imperativul cultural-social, ce nu mai permite văduvirea Timi-

soarei de o instituție atât de importantă pentru românizarea orașului și pentru o consolidare adâncă pe teren spiritual și social rămâne unicul drum de urmat și care ar soluționa fericit această arzătoare problemă: mutarea Episcopiei dela Caransebeș, la Timișoara formând imobilele din Caransebeș și pe mai departe o reședință de vară a Episcopului din Timișoara.

Tradiția acestei Eparhii, la care se provoacă Caransebeșenii este de foarte frumoasă valoare sentimentală: în fața indicațiunilor de moment ale Istoriei însă, trebuie să avem curajul de a găsi calea cea mai bună, care daca părăsește meleaguri însemnate de reminiscențe ale trecutului, duce în schimb la posibilitatea de creare a unor tradiții ale viitorului, tot atât de frumoase, dar mai asigurătoare pentru ziua ce o vom trăi mană.

Si aceasta cu atât mai mult cu cât prin mutarea Episcopiei Caransebeșului la Timișoara se va înfăptui și integritatea bisericească a Banatului, împrejurare față de care Bănățenii s-au arătat întotdeauna foarte sensibili.

I. M.

Viața intelectuală la Iași

Comemorarea de 45 de ani dela moartea poetului M. Eminescu

Cu tot timpul defavorabil, publicul a venit în număr impresionant la Comemorarea ilustrului poet care a avut loc Dumînică 2 Iulie, lăudând proporții de adeverătă omagiere a resurselor artistice moldovene, pe care figura ilustrului poet le încorenează.

Publicul, sosit înainte de ora anunțată, ceeace și demn de reținut, dormic parță să iasă din spectacolul mărunt cotidian, ce face din ieșean un om fără elan, fără vitalitate.

Printre cuvântători, maestrul Sadoveanu, prin cuvântul său limpede, ne-a evocat figura de meteor a lui Eminescu, pe plăuirile artei românești, a cărei strălucire se păstrează și se va păstra vie în sufletele noastre, iar martirajul artistic, inherent omului de geniu, nepricoput și umilit, i-a sbucumat și poate i-a intensificat forța creațoare.

Artiștii Ghițescu și Protopopescu dela Teatrul Național au recitat din Eminescu cu deosebită înțelegere, mai ales D-l Ghițescu a escalat în recitarea acelei Satire a III-a, așa de evocatoare a zbuciumului milenar ce naște frământat.

Simfoniceul George Enescu sub conducerea

maestrului A. Ciolan a început să intoneze simponia neînrărită a lui Schubert, care însă a trebuit să fie întreruptă, căci ploaia cădea tot mai deasă, ceeace a făcut spre părere de rău unanimă să se întrerupă comemorarea.

Știri teatrale

Din inițiativa laudabilă și sub directoratul d-lui I. Sava director de scenă la Teatrul Național de aici, s'a alcătuit o trupă de actori tineri, ceeace implică elan și asiduitate, care în afară de atmosferă uneori învechită a teatrului Național local, joacă piese ce-s cu un anume substrat artistic.

Teatrul acesta se numește «Teatru de Vedenii», ceva nou ca titlu, iar în realizare intreacă așteptările, dând speranțe artisitice frumoase tinerilor actori.

Prima piesă jucată «Pecetea Bestiei» de Rudyard Kipling, piesă ce evocă eternul conflict între englez și indian, o duce la situații cu atmosferă de mister, făcându-l pe spectator să trăiască momente de groază. Jocul sobru, lipit de teatratism eftin, a tinerilor actori, a dat spectacolului un aspect de autentică artă.

VICTOR MIHĂILESCU

REVISTE

Hotarul este o foarte bună revistă lunară care apare de un an de zile în Arad sub îngrijirea unui literat de gust: d. Al. Negură. Să poți scoate o revistă ca «Hotarul» într'un oraș de frontieră, cu un cuprins bine cernut și într'o factură tipografică de mâna întâi, însemnă pricepere și devotament. Urăm din suflet bună iarbă: dăruire viguroasă înainte!

Familia a reapărut în serie nouă, la Oradea, cu 1 Martie, lunar și într'o înșăfătare care îți stoarce admirăția. Avem apărute trei numere voluminoase, extrem de pretentioase. Condeea de suprafață, independență de mișcare, amplă îmbrățișare a tuturor domeniilor, cronică de nivel susținut îndeosebi de publicistul de rasă d. Octav Șuluțiu. Foarte reușite portrete de biboreni publică d. Teodor Neș. Sub atari auspicii avem credința, că «Familia» umple un mare gol și se afirmă ca o necesitate culturală. Dorim d-lui M. G. Samerineanu, directorul ei curajos, deplin succes.

H. TR.

(In numărul viitor despre «Vremea» și alte reviste).

Discuții și recenzii

G. G. Rafiroiu : Mănăstirea din Peri

Cu monografia ctitoriei voevozilor maramureșeni, d. Rafiroiu aduce o contribuție serioasă istoriei religioase a Ardeului. În 48 de pagini ne înfățișază trecutul de glorie și decadență al celei mai vechi organizații bisericești din Ardeal, al mănăstirei — episcopiei Peri — precum și primele știri despre existența unei organizații bisericești superioare în Ardeal, încă înainte de Mihai Viteazu, a mitropoliei românești.

Două documente care privesc viața mănăstirei formează scheletul lucrării, cel din 1391, prin care mănăstirea era ridicată la rangul de stavropigie și cel din 1494, copia celui dintâi — documente, care pentru mulți istorici, au fost unul și același, adică, copia din 1494 datată cu anul 1391 a originalului, cu toate că între ele există mari deosebiri. Noutatea adusă de d-l Rafiroiu constă, în incadrarea în vremile lor a ambelor documente și în concluziile naturale, pentru cele două epoci.

Ridicată la rangul de stavropigie în 1391, moștenirea «din părinti» a voevozilor Balc și Drag, avea dreptul să sfîrșească în numele patriarhului bisericești sfinte și cele sanctionate de arhieci locului și și întindea jurisdicția asupra Maramureșului, N. Ardealului până în valea Arieșului (p. 22).

Dușă 1400, cu moartea celor doi protectori ai mănăstirei și mai târziu cu moartea exarhului Pahomie, încep vremuri mai grele până la 1479, când la cererea mitropolitului Ioanichie, — care nu poate fi confundat cu episcopul Ioan al Muncaciului ci era în fruntea unei organizații bisericești superioare celei din Maramureș a unei mitropolii — înaintă regelui Matia, se scutese preotii din Maramureș, supuși mitropolitului de mai sus, de toate contribuțiile.

Pe vremea egumenului Ilarie, însă, autoritatea mănăstirei era periclitată. Ioan de Muncaci, va încerca, prin falsificarea diplomei sale din 1491, să-și strângă veniturile din ținuturile care aparțineau mănăstirei cu hramul «Michaelis Arhangeli în Maramor». Contra acestei ilegalități și pentru confirmare drepturilor sale se prezintă în 14 Mai 1494, în fața regelui Vladislav cu documentul din 1391, «egumenul» Ilarie. Tot la această dată, Ilarie va prezenta regelui, spre reconfirmare drepturilor copia scrisă în latină a doc. din 1391, adaptată însă împrejurărilor de atunci. Copia a fost confirmată dar numai cu condiția ca, acel frate Ilarie și urmașii lui să dea episcopului din Muncaci cuvenita onoare, iar arhiepiscopului din Transilvania, cetei de acum și celor viitori ca mai marilor săi să le arate cuvenita supunere și ascultare.

După anii 1660—1670, nu se mai găsește nici o urmă despre existența mănăstirei. Abia la 1760 se face cercetare cu martori. La 1690, Maramureșul are însă, iar episcop. Concludent pentru vremuri mai vechi, este titlul episcopului Iosif Stoica: «Din mila lui Dumnezeu episcop ortodox al Maramureșului, exarh stavropigie patriarhale Constantinopolitane, administrator al Mitropoliei din Belgrad din Ardeal». Probabil că îndeplinea funcțiunea episcopilor premergători, din Peri, care tot ca și el, poate, în vremuri ca cele din 1700, vor fi fost locuitorii mitropolitului destituit ori surghiunit. Modesta contribuție a d-lui Rafiroiu fără îndoială că adus o rază de lumină, în această chestiune.

T. L. R.

Poemă către suflet¹⁾

*Prin lume trec
ca vântul peste uliți
luând cu mine praful astei lumi;
alte șipile suflete să nu-mi
adaogi, că doar umilinți
indur prin întuneric.*

*În suferință sănt ca și Cain
încătușat de lupte sufletești
și'n care viața mi-o asamân cu
un porumbel ce'n larguri petrecu
pân'la răspântii razele cerești
și-am suferit din plin.*

*Mă innălțai fără un rost temeinic —
și'n largul lumii rătăcesc, acum.
Mi-e sufletul un paltin ce se'ndoai
de vârstă și de ploaie —
Stă trist în drum —
cucernic.*

*Și colbul lumii-i strâns la rădăcină...
El nu mă lasă azi să vegetez.
Invidia, cu lanțurile ei
și ne'ndurați pigmei
lovesc adâncul meu, ca eu să crez
că nu mai sunt lumină.*

*În întuneric suflete să-mi dai
un pic din sacrul har,
cu care în pustii s'au măntuit
pe vremuri, mucenici ce-au vietuit
cu sufletul senin, printr'un calvar
ce arată urcușul către rai.*

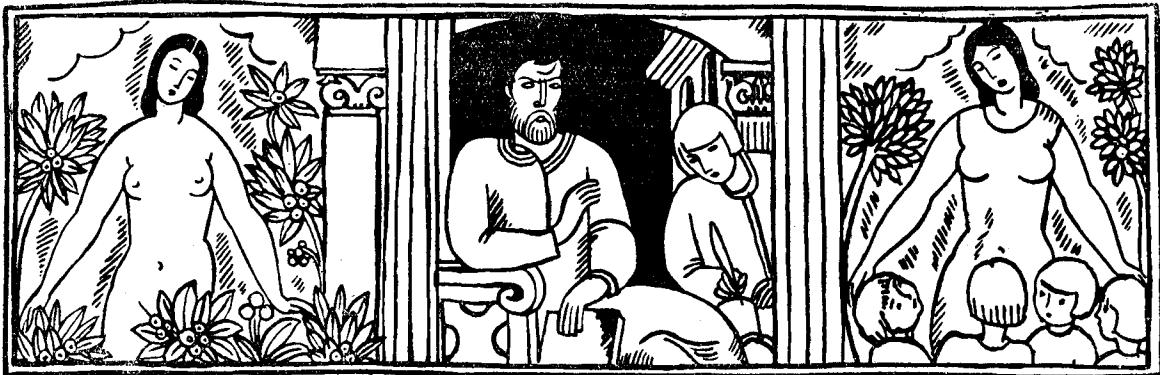
*Ah! Suflete să-mi dai
Lumina ce în cuget îmi stătează
ca îngerul la capătul lui Christ,
când gândul Lui s'a pironit mai trist
spre lumea ce privează
Drumu-i la rai.*

*Renasc spre cer,
dar trec mănat de chinul meu acum
luând cu mine praful astei lumi
și-alte șipile suflete să nu-mi
arunci în drum,
ci doar să-mi fii străjer!*

CIPRIAN DOICESCU

Paris, 1 Decembrie, 1931.

1) Din volumul «Flacări Eterne», ce va apărea în Septembrie la Seriul Românesc, Craiova.

Soarta intelectualului

In condițiunile de existență și de muncă ale intelectualului se oglindesc însăși țara. Intr-o țară unde domină simțul de dreptate, iar contrastele sociale sunt comprimate la minim, vom avea și o soartă mai suportabilă pentru «îndeletnicirea» creației. Va fi un mediu de odihnă, care lasă creațorului răgazul de a urmări în toată întinderea lor problemele de viitor ale omenirii.

Nu s'ar putea afirma, că intelectualul român ar fi dintre cei scutiți de fel și fel de opreliști și ingrațitini. Intr-o țară Tânără, în plină frâmântare și în care abuzul politicianist este atât de frecvent, cum vrei să aspiri la o intelectualitate reguroasă? Înîchitările sociale, diferențele de avere și clasă atât de frapante, preferințele de nepotism, lipsa de cultură în masă sunt de natură să pună infinite piedici în calea omului de inspirație și știință. Toate îl demoralizează, îl dearmează înainte de vreme, îl constrângă la creația în prispă care să-i asigure un minimum de existență.

Sunt chiar de admirat o seamă întreagă de intelectuali, cari au bravat cu voîntă lor de fier împrejurările nepriene și au știut să-și creeze un nume și să dea literaturii, artii și științei românești produse cari să impresioneze și să se apropie de nivelul geniilor din străinătatea de vechiul trecut cultural.

E următor succesul lor. Și aceste ascensiuni par tot atâtea cazuiri excepționale.

Gândiți-vă ce situație ar avea România, dacă altele ar fi condițiunile de stimulare a activității intelectuale!

Trebuiesc dărâmate însă atâtea din fortificațiile în cari s'au retransat forțele de dominație ce nu vor să renunțe la privilegiile.

Nășiei să i se facă loc liber, marii ei virtualități să fie chemate la viață. Perspectiva ne este însă închisă. Spiritul de reînnoire a surselor clocoaste în straturi adânci și nu poate făsni la suprafață. Bietul intelectual român! Multă vreme se va sbate în teribilele limite pe cari i le-u tras mentalitatea curentă a posedaților...

HORIA TRANDAFIR

REDACTIONALE. — Anunțăm cu plăcere, că printre colaboratorii noștri constanti, cari vor desbuta dela înălțimea pregătirii lor recunoscute problemele actualității de azi înainte în «Societatea de maine», număr de număr, sunt dd. publiciști: N. Bagdasar, Traian Herseni, N. Ghiulea, Gh. Vlădescu-Răteoasa, N. Tatu, I. M. Nestor și dr. A. Păcurariu. Vechilor noștri colaboratori li se adaugă aceste nume, cari figurează deja în cuprinsul numărului de față.

— Numărul nostru de vacanță apare la finele lunii August. Dd. colaboratori sunt invitați a-si prezinta materia până la data de 10 August.

România-centru diplomatic

Politica externă a României s'a reînsuflețit ca niciodată de pe urma vizitelor la București ale ministrilor de externe ai Micei Antante și a d-lui Barthou, ministru de externe al Franței. Cu cei patru miniștri de externe s'a concentrat în București un mare aparat de specialiști în domeniul politic și economic, iar vre-o 120 de ziariști străini au ținut încordată opinia publică mondială asupra evenimentelor. Timp de o săptămână România a fost un veritabil centru diplomatic.

S'a semnalat un foarte viu schimb de vedere asupra problemelor mondiale. Lumea s'a ales cu impresiunea că reprezentanții statelor respective au pus hotărîre în strângerea raporturilor și în împotrivirea față de îndrăsnelile unor dictaturi fasciste de a provoca și de a-si legitima aventura.

Pare a se desena două federalizări de state: una care să adânciască ordinea democratică, iar alta, care să persevereze în riscurile autarchiilor corporatiste. Care dintre cele două va fi biruitoare? Să nu avem oare simțul siguranței în a fi lămuriti? Săptămâna diplomatică dela București este un indiciu, că democratii nu se dau bătuțe, ci vor să-și apere patrimoniul marilor victorii înregistrate.

Dacă aceasta este impresiunea, atunci nu ne mai rămâne, decât, ca după clarificarea externă, să intervină și mult dorita clarificare internă, incetând ipocrizia de a saluta de ochii lumii Franța democrată, iar tu aici acasă să-ți îngădui toate extravagantele.

Despre Viena cea tulburată

A afirmă, că Viena a fost pacificată prin vărsarea teribilă de sânge comandată de Dollfuss la începutul primăverii cu sprijinul efectiv al armatei ungurești deghizate și cu concursul material al Italiei, ar fi o naivelte. Socialismul vienez dispune încă de mari forțe pe cari le poate mobiliza în orice clipă. Potentatul Dollfuss, instruit de către Mussolini al căruia vasal a ajuns, a încercat să evadzeze masele muncitorești din uriașele blockhausuri. N'a reușit. Să nu va reuși. Peste 70 mii de familii proletare își au domiciliul acolo. Primăria instituită de guvernul Dollfuss voia să urce chirile, însă s'a izbit de protestul unanim al clasei muncitorești care a refuzat să verse vre-un ban până ce nu se revine la vecchia chirie. Muncitorii au organizat demonstrații curajoase în fața poliției speriate și au pretins readucerea primarului lor Seitz.

Si această mare forță a socialismului vienez este un bine din mai multe puncte de vedere cari interesează foarte deaproape de altfel și România. Socialismul este digul cel mai puternic împotriva expansiunii hitlerismului. El este un spin în ochii Ungariei oficiale reaționare. El macină puteri cari manifestau în favoarea revizionismului. Prin ceeace el sprijină idealurile României. Trebuie să fie orientată opinia publică românească asupră acestor realități politice.

Raporturile cu U. R. S. S.

Nu pot scăpa nimănui declarațiile făcute de d. Titulescu în fața Comisiei parlamentare pentru afacerile streine prin cari a justificat semnarea pactului de neagresiune cu Rusia republicelor sovietice socialiste. Până la 9 Iunie 1934 situația internațională a României deținea un caracter de anomalie — a început d. Titulescu pleoaria sa. De 17 ani România n'avea relații diplomatice cu vecinul cel mai important, care în acelaș timp este cel mai mare stat din lume prin suprafața teritorială și cifra populației sale. Mai ales după ce Rusia cere un loc în Consiliul Societății națiunilor, nu poate fi guvern român de răspundere — a continuat d. Titulescu — care să nu doriască normalizarea raporturilor noastre cu ea. D. Titulescu a insistat pe lângă parlamentari să uite toate retelele impresiuni din trecut: «lăsați trecutul, viitorul bate la poartă și el nu vă aparține decât în măsură în care dv. vă ocupăți de el». Fericite formule de a înfrânge rezistențele atâtor coterii ignorante întrale politicei. Foloasele României de pe urma căderii la pace cu Rusia vor fi date la iveau că mai în toată întinderea lor, căci pe lângă garantarea frontierelor intră în joc atâtă factori de ordin economic de cari va profita tara noastră. Vom ține la curent pe cititori cu toate laturile problemei care însărcină și găsește soluționarea.

Ucidere fără judecată

Procedura aleasă de «Führerul» Hitler de a executa sumar și fără judecată pe ministrul său Röhm, pe Generalul Schleicher și pe atâtia alți «bănuți» de conspirație împotriva regimului național socialist, majoritatea foști prieteni și «făptași» intimi ai însăcăunării dictaturii, a stârnit în lumea întreagă protest și indignare. Pentru această formă de ucidere, fără sentință, nu mai e în uz nici în viață triburilor. În cele mai crâncene revoluții există un comitet cu atribuții de tribunal care pronunta judecata, bună sau rea. Germania a mai avut, prin sec. XIV o organizație secretă «Vehme», care nu se încurca cu judecători și justiție. Hitler reia metodele de sălbăticie secretă

și medievală, se lasă tărât de instințele grosolane de răzbunare, trece prin sabie orice ostilitate. Prin actele lui blamează acea Germanie a valorilor, a gândului filosofic și a aplicațiunilor științifice care au imbogățit în mare măsură umanitatea. Si această Germanie, marea Germanie a culturii, a preocupării de etern, de transcendental, de general-omenesc se lasă strivită de barbarie, de militarismul hitlerist? Pe când opunerea dârzhă și categorică a intelectualității germane?

Monografiile dela Sâmbăteni

Sectia din Arad a Institutului social român Banat-Crișana a ales o echipă de normaliști și de absolvenți ai liceului «Moise Nicoară» din Arad pentru a lua sub analiză stările satului Sâmbăteni din apropiere. Scopul este dublu: să se întocmască o monografie (un lucru foarte greu, pentru că reclamă cultură științifică deosebită) și să se dumiriască asupra realităților satului românesc. Mai ales parteua a doua a problemei: descinderea pe teren della Sâmbăteni, este de foarte multă utilitate. Cine n'a văzut golul enorm din pregătirea absolvenților școlilor noastre normale, avărili în mediul rural la o vârstă fragedă, fără leac de experiență, fără maturitatea și demnitatea care să-i ridice în ochii tăranului? Trebuie să se îndrepte starea aceasta îngrijorătoare. Să se umple lacuna. Inițiativa dela Sâmbăteni și de natură să deschidă ochii tuturor asupra importanții cunoașterii în prealabil a satului, pentru că tânărul învățător să fie la înălțimea misiunii incredință. Problema s'a mai desbatut în «Societatea de mâine» și va fi reluată deîndată ce vom lua cunoștință de rezultatele muncii noilor monografiști dela Sâmbăteni.

Amintirea lui Aurel Murășanu

In cimitirul istoric din Groaverii Brașovului s'a desfășurat o pioasă comemorare a lui Aurel Murășanu, fost director al celui mai vechiu ziar românesc din cuprinsul României: «Gazeta Transilvaniei». S'a înălțat un sfert de veac dela moartea ziaristului de talent și luptătorului politic, care a îndurat atâtea suferințe pentru că se pusește cu tot sufletul în serviciul neamului. De Tânăr a luat conducerea «Gaz. Trans.» tînând-o în mâini viguroase timp de 34 de ani. A fost un adevarat gazetar de profesie. Lui i-a revine meritul de a fi transformat «Gaz. Trans.» în cotidian, ceeace a însemnat un mare curaj. Aurel Murășanu a călcăt pe urmele lui Andrei și Iacob Murășanu (tatăl său) și a dat dovadă de un spirit cumpănat și de înalt nivel.

Prin legăturile sale cu intelectualitatea vechiului regat a contribuit la consolidarea unității de ideal. In ziaristica românească din Transilvania Aurel Murășanu trebuie să-și aibă limpezit locul printre monografie obiectivă și detaliată.

Atenție: analfabetismul!

Guvernele noastre, schimbăcioase, de seurtă durată și de partid, se întrec în avalanșă de legi. Parcă asta ar dori ţara! Ce simplă ar fi viața de stat cu legi mai puține și cu dreptate mai multă. Duiumul de legi constă în plus și de sarcini și de disorientări.

Să vorbim de organizarea învățământului primar. Legi? berechet. Paralel însă un analfabetism rușinos. Analfabetismul nu se combată cu legi, ci cu oameni! Autoritatea centrală harnică, înțegețoare, inimoasă e generațoare de avânturi. Se poate apropia de sufletul dăscălului pe care să o animeze. Chiar un revizor județean poate face minuni — când e un om de concepție. Fostul

revizor d. Nistor a reușit să construiască, din nimic, peste 40 de edificii școlare în Sălaj. Dacă știi vorbi oamenilor, poți avea atâtă concurs că vrei să ceri. Nu numai cu bani creezi, ci înainte de toate cu concepție, cu program, cu putere de muncă și cu voință de a milita în favoarea școlii.

Noi am formulat două nevoi de cea mai acută actualitate: un mare organ săptămânal al ministerului în care să se pună problemele, chestiunile oficiale, lectii-model, și discuții libere. Apoi: căminul școlar ca sprințul cel mai puternic al învățământului. Când se va pricepe, că fără aceste două elementare mijloace, autoritatea centrală nu va fi în stare să înfiripeze legături intime cu satul și să combată analfabetismul?

Victor Rodan.

Ziaristica a pierdut în Victor Rodan, mort deunăzi în etate de abia 36 ani, pe unul dintre veritabilitii oameni de condeiu. Redactor la o seamă de cotidiane ca «Drepitatea» și «Curentul», regretatul Rodan detinea superioritatea vervei și umorului, care fac savoarea esențială a scrierii gazetăresc. Era înzestrat cu un bun simț rar. Victor Rodan știa să păstreze măsura cuvenită în orice situație. De aceea pierdereă încercată de presa românească, și îndeobște de «Curentul» este foarte simțitoare. Talentul său inepuizabil a dat nenumărate scăpături excelentei reviste «Incotro?». A scris și două bune piese de teatru, jucate cu succes. În rândurile gazetarilor dispariția lui Victor Rodan lasă un profund regret. «Popasurile dumnicale» nu vor mai forma lectura delicioasă a cititorilor de gust subțire. Trimitem condoleanțele noastre sincere familiei îndurecate și «Curentului».

Madame Curie

Umanitatea s'a strâns înduioșată la morțămantul savantei doamne Curie, care a înregistrat succese răsunătoare prin cercetările științifice asupra proprietăților vindecătoare ale radiumului. Era profesoară la facultatea de științe din Paris, membră a Academiei franceze, directoare a Institutului de Radium și laureată a premiului Nobel. Combaterea flagelului teribil al cancerului care însăpmântă omenirea în atât de mare măsură, prin razele radiumului, a fost o întărire permanentă a activității sale de laborator. În ea s'a unit spiritul de știință pură cu generozitatea inimii. Prin amândouă aceste calități marcante s'a ridicat la celebritatea universală. Moare la adânci bătrânețe, și se afirmă, că nu este exclus să fie victimă propriei sale științii: razele căror le-a furat atâtea secrete s'a răzbunat slabind prin tăria lor organismul fizic al chimistei prea îndrăsneite și care și-a prea uitat de sine urmăringă imbozagătirea științei și binele oamenilor...

Ioan Petrovici la Academie

Profesorul filosof Ioan Petrovici a primit consacratia oficială de nemuritor. Alegerea merită printre membrii Academiei române a fost prilejul nimerit pentru intelectualitatea românească de a se ocupa de activitatea sa laborioasă. D. Ioan Petrovici are la activ o serie de importante lucrări de filosofie pură. Cele mai complicate dintre ideologile metafizice sunt coborite la să într-o expresie de desăvârșită claritate. Este un artist al cuvântului. Expunerea sa este de o limpezime clasică. Ca profesor la Iași, ca autor de cărți, ca orator, ca publicist d. Ioan Petrovici și-a intemeiat un prestigiu științific și cultural de mâna întâi. De căteori

nu și-a vrăjît auditorul cu subtilele sale eseuri și cozerii! Si-a trecut și peste granițe faima de mare talent oratoric. La Viena și Paris a știut să se impună, în cercurile autorizate, printre contribuție solidă la gândirea filosofică. «Alesul» de azi era deja alesul tuturor cercurilor de intelectualitate pretentioasă.

Ancheta parlamentară în afacerea Skoda

Cu toate că de săptămâni de zile lucrează cu asiduitate comisiunea de anchetă parlamentară pentru desvelirea tainelor ce înfășoară tenebroasa afacere Skoda, totuș progresele sunt neînsemnante. Misterele nu se dau la lumină. Audierile mult promițătoare nu destăinuesc mare lucru. Generalul Uică promitea a fi sensational, însă colonelul Seinescu neagă că el ar fi promis sperul de 20 milioane. Lipsă de probe. Cifrul rămâne încă nelămurit. Deci nu vom cunoaște, mai mult ca sigur, ravagiile complete pe care le-au facut intervențiunile interesate ale celor care au roit în jurul afacerii presând încheierea contractului. Pentru morările politicanismului român afacerea Skoda este destul de jenantă, dacă nu chiar penibilă. Corupția este inseparabilă de sistemul capitalist, căruia nu-i repugnă nici un mijloc în atingerea telurilor sale. Oare să nu fi fost finanțată alarma primejdiei dela Nistru, numai ca să se precipite comanda de munițuni? Inducerea în eroare intră în apucăturile profitorilor. Grav este, că marele păcălit este Statul, ceea ce ne atinge, ne interesează pe toti. De aceea doară opiniei publice este: să se facă deplină lumină în misterioasa afacere. Este o doară justificată. Știm dinainte însă, că ea nu va fi împlinită. Capitalismul nu e atât de orb ca să-și tăe creanga de sub picioare.

A murit Szende Pál

Unul dintre socialistii de marcă ai ungurilor a murit acum în Seini (jud. Satu Mare) unde se stabilise din Aprilie, după o lună de bejenie la Viena și Praga. Szende Pál a fost un intelectual de vastă cultură, care și-a făcut numele cunoscut în cercuri întinse politice și economice în străinătate. Născut în 1879 și deschis birou avocațial în 1904. Se consacră cu dinadinsul problemelor financiare, încă ajunse secretarul și apoi președinte Asociației generale a comercianților. Se atașă mișcării progresiste și a fost stâlpul Societății social-științifice condusă de Jászai Oscar. Renumele său de finanțar a crescut și-l vedem secretar de stat și apoi ministru în guvernul revolutionar al lui Károlyi din 1918.

Deodată cu emigranții de după prăbușirea comunismului unguresc pleacă la Viena unde participă activ la cercul social-democrat maghiar «Világosság». Publică articole în Arbeiter Zeitung. E în intimitate cu Rónai și Kunfi, străuciții conducători ai socialismului unguresc. Impreună cu Böhm și Fényes s'a retras în ultima vreme la Praga de unde a venit la Seini.

Cu ocazia vizitei recente în România d. Jászai Oscar a ținut să plece la Seini pentru ca să-și vadă pe devotul său prieten și colaborator de altădată.

Szende Pál a scris numeroase lucrări de valoare îndeobște asupra sistemului fiscal, asupra tarifului vamal, asupra dreptului național și dezvoltarea democrației, asupra reformei financiare și diviziunii în clase, asupra crizei revoluției din Europa Centrală. În nemțestă a publicat câteva opere apreciate, dintre cari una este intitulată: Reflectii fi-

„Societatea de mâine“ este o tribună independentă, de discuțiuțe obiectivă a marilor probleme contemporane; atitudinea noastră? suveranitatea liberului examen, a științei oneste și a bunului simț

losofice cu privire la teoria relativității. A mai publicat de curând importante memorii sub titlul: «Către un nou Octombrie».

Cu toată pregătirea sa exceptională Szende Pál a indurat o viață de sbucium cumplit, de desamăgiri și suferință. Cu el dispără unul dintre capetele cele mai instruite ale gândirii democratice și socialiste din vremea din urmă.

Ideologia Statului român

In fruntea ultimului său număr (Aprilie-Iunie) excelenta Revistă de filosofie redactată de distinsul filosof și publicist d. N. Bagdasar, citim un prea frumos studiu al d-lui prof. univ. C. Rădulescu-Motru despre neroia unei noi ideologii a statului român. In acest studiu d. C. Rădulescu-Motru face un aspru rechizitoriu «reșniciei minciuni» în care trăim, căci există un permanent «antipod între litera Constituției și viața politică reală», nici-o altă populație nu e mai vitreg administrată ca cea românească, statul tratând pe țărani ca pe niște minori. Ne luăm vă a reproduce un mic fragment din studiul acesta exceptional de cuprinzător al realităților românești:

Statul burgez s'a dovedit neputincios în rolul de a ridica țărăniminea la o stare de prosperitate morală și materială. De aproape un secol, de când el stăpânește destinele României, aproape nici un progres apreciabil în viața satelor românești. Reformele lui trec pe deasupra, fără să atingă fondul acestei vieți. Un politicianism anarhic și fără moralitate este singurul lui rod. Nici o incadrare durabilă a activităților individuale în instituții economice și culturale. Peste tot improvizări, sau cum se zice foc de paie.

Statul burgez nici nu putea să ajungă în România la alte rezultate. El fiind organizat în spirit individualist, s'a găsit dela început străin de firea țărănimiei. Rolul său a fost un rol disolvant. A pulverizat interesele obștești ale satelor. A transformat în postulanți de slujbe și în cointeresanți la risipa banului public pe toți căi puteau să producă în lumea orașelor.

Ideologia Statului țărănesc se caracterizează, din potrivă, prin tendința de a da țărănumiisolat, o încadrare în producția colectivă a satului, ca prin mijlocirea acestuia să ajungă să se ridice la o prosperitate morală și materială. Ideologia Statul i țărănesc are la baza sa principiul, că buna stare a țărănumi individual este în funcție de buna stare a satului întreg. De aceea ea reclamă: școală specială sătească; biserică, cu un moral ridicat; igienă la sate; asigurarea socială obligatorie; cooperative de cumpărare și de vânzare în comun; cooperative de consumație și de credit; comerțul cerealelor organizat de sindicate mari agricole, sau de Stat, cu scopul de a se asigura un preț minimal principalelor produse agricole; industria organizată pe baza agriculturii, și mai presus de orice administrarea averei Statului în mod exemplar de cinstit, pentru a ajunge la stăpîirea abuzului cu căștiguri ilicite, izvorul principal al capitalurilor burgheziei românești.

Extremitățile se cloenesc.

Două feluri de mentalități se ciocnesc violență la noi după Unire. Există o tendință centrală care vrea expansiune și dominație exclusivă nesocotind interesele periferiilor; drumul ei deșteaptă proteste și reacțiuni care mențin o stare de permanentă agitație. Pe de altă parte există o altă tendință: locală, de încăpănată rezistență față de orice acord cu centrul; un instinct nu mai puțin bland de dominație se învederează și în această opozitie care contractează în ea ură și exclusivism. Ambele excentricități trebuie să combată. Firește, că mentalitățile acestea nu pot fi dezarmate decât prin regimuri care să ia colaborarea reprezentanților tuturor provinciilor ca unități componente ale statului. Politica în România însă nu deține abilitatea de a micșora tensiunea. Dimpotrivă, partidele își fac o plăcere sadică din a mari adversitățile, urmărind regimul exclusiv de partid indiferent de calamitățile pe care le provoacă. De aceea țara este desorientată și pradă celor două mentalități vinovate de exagerare și adâncire a crizei.

Criza partidului național-țărănesc

Criza adâncă în care se sbate partidul național-țărănesc este însăși criza democrației române. Căci partidul cel mai popular al României era dator să stea neclinit în jurul steagului pe care l-a afișat și căruia îl său atâtă multimile. Orice părăsire de program se răsbună. Nu poti jongla cu două atitudini: una în opoziție și alta la guvern. Nația cere perseverență și atașare fermă pe lângă idei deopotrivă când n'ai și când ai puterea de stat în mâni. Disensiunile de azi dintre conducători au provocat o mare desiluzie și o generală demoralizare la popor. În chipul acesta speranțele democratizării României prin cel mai popular instrument politic al ei, slăbesc văzând cu ochii. Partidul național-țărănesc își dă un nou statut, se găsește în plină perioadă de reorganizare, își ține adunările județene și se pregătește de congres pentru toamnă când probabil va începe reculegerea prin fixarea unui program ferm. Fapt este, că în Ardeal se vorbește despre un program al d-lui Maniu, din cauza neacceptării căruia avem retragerea dela Bădăcin. În Basarabia d. Pan Halipa a schițat distingeri de tactica centralului și a pretins energetic revenirea la principiile democratice primare ale partidului. Există oscilații de atitudine, care au contribuit la desorientarea generală. E necesar să se iasă din incertitudinile programactice. Aceasta o cere însă democrația română care și-a legat destinul atât de mult de partidul național-țărănesc.

Bibliografie

In Octombrie c. va apărea la Paris studiul d-lui Dr. Ciprian Doicescu «La vie et l'œuvre d'Eminescu». Volumul cuprinde 400 pagini în 8° și e editat de G. Doin 8, Place de l'Odéon. Paris. VI.

Marele succes al Olimpiadei muncitorești dela Praga

Presă mondială a înregistrat marele succes al Climiadii muncitorești dela Praga. Sute de mii de spectatori au urmărit exercițiile gimnastice ale tineretului socialist însuflat de ide-urile refacerii biologice. Autoritățile de stat din Praga, în frunte cu guvernul și președintele Masaryk au oferit întregul concurs cu înțelegerea ce-i caracterizează, pentru reușita serbărilor. Republica Cehoslovacă s'a arătat încă odată ca patria unde socialismului i se dă teren liber de a-și desfășura puterile creative.

Redacția

Cronică diversă

În luna Iunie 1934, la Facultatea de Filosofie și Litere din București, d. Ion Conea, asistent la catedra de geografie și-a susținut teza de doctorat despre *Tara Lăvășei*, cercetare de geografie istorică.

Remarcăm aci acest fapt deoareceiese din obișnuință. Pregătirea d-lui Conea și rezultatele obținute de d-sa au ridicat nivelul probelor științifice ce se dau în ultima vreme în această facultate.

* *

A apărut în editura Institutului Social Român *Critica rațiunii practice* de Im. Kant, în traducerea d-lor Dumitru Cristian Amză și Raul Vișan. Cartea este precedată de trei studii introductive: «viața lui Kant» de prof. C. Rădulescu-Motru, «note asupra criticii rațiunii practice» de prof. Nae Ionescu și «Kant în românește» de D. C. Amză.

Dată fiind importanța acestei opere a filosofului german, pentru mișcarea filosofică dela noi căt și felul științific în care ea este prezentată în românește, vom reveni asupra ei pe larg într-unul din numerile viitoare ale revistei noastre.

E. B.

Dr. T. Cristureanu: Anglia și România. (Atelierele «Adevărul»).

«Anglia și România» este titlul unui studiu important privind relațiile comerciale între aceste două țări timp de 5 ani (1929-1934).

D. dr. T. Cristureanu ne documentează în pagini de cercetări minuțioase asupra efectelor legăturilor (export și import) cu Londra, cea mai formidabilă piață din lume.

Acestor studii de lămurire a însemnatății debușurilor țării noastre, cuprindând norme de orientare în politica comercială și îndrumări practice pentru cei care direct sau indirect contribue la dezvoltarea mecanismului circulației bunurilor peste hotare, ar trebui să li se atribue mai mult interes.

Prin această lucrare d. dr. Cristureanu umple o parte din golul care dăinuște în viața relațiilor internaționale.

GH. N.